

PSR Savienības Kara Ministra PAVĒLE

1952. g. 27. jūlijā.

Nr. 89

Maskavā

Biedri lidotāji un stūrmaņi, inženieri un tehniķi, gaisa strēlnieki un radisti, aviācijas mehaniki un motoristi, aviācijas rūpniecības darbinieki!

Biedri kareivji un seržanti! Biedri virsnieki un ģeneraļi!

Sodien Padomju Armija kopā ar visu mūsu tautu svin PSRS Gaisa Flotes Dienu.

Sveicinu un apsveicu jūs Gaisa Flotes Dienā.

Novēlu slavenās staļiniskās aviācijas personālsastāvam un visiem aviācijas rūpniecības darbiniekiem jaunus panākumus mūsu Padomju Dzimtenes aviācijas varenības tālākā stiprināšanā.

Atzīmējot PSRS Gaisa Flotes Dienu, pavēlu:

Sodien, 1952. gada 27. jūlijā mūsu Dzimtenes galvaspilsētā — Maskavā un savienoto republiku galvaspilsētās salūtēt ar divdesmit artilērijas zalvēn.

Lai dzīvo Padomju Gaisa Flote!

Lai dzīvo varonīgā padomju tauta un tās Bruņotie Spēki!

Lai dzīvo Padomju Valdība!

Lai dzīvo lielā Ļeņina-Staļina partija — visu mūsu uzvaru iedvesmotāja un organizētāja!

Slava mūsu gudrajam vadonim, lielajam skolotājam un ģenialajam karavadoņim biedram STAĻINAM!

PSR Savienības Kara Ministrs

Padomju Savienības Maršals A. VASIĻEVSKIS

KOMUNISMA PIRMDZIMTAIS

Atkal pienācis viens no tādiem brīžiem padomju tautas dzīvē, kas uz visiem laikiem ar zelta burtiem paliks ierakstīts komunisma celtniecības vēsturē. Sodien atklāj V. I. Ļeņina vārdā nosaukto Volgas-Donas kuģniecības kanālu. Darba ierindā stājas dziļo komunisma celtniecības pirmdzimtais — grandiozā kompleksā būve, kurā enerģijas leguve apvienota ar milzu apmēru dabas pārveidošanas pasākumiem un transporta ceļu attīstību. Tas ir fakts, ka Cimļanskas hidroelektrostacija jau dod pirmos miljonus kilovattstundu elektroenerģijas! Tas ir fakts, ka valgmī jau saņem pirmdesmit tūkstoš hektaru izslāpušās dienvidu stepes. Tas ir fakts, ka pirmajā reisi izbraucis flagkuģis «Josijs Staļins», kurš šodien, pa jauno kanālu no Volgas nākdams, ieies Dorā un Maskavā pārceltos enkurus izmetīs turienes ostās. Līdzās visslavenākajām uzvaru dienām padomju tautas, socialisma lielvalsts, bolševiku partijas vēsturē tagad ieiet 27. jūlijs. Paies gadi un gadu desmiti, mūsu paaudzes vietā stāsies jauna komunisma celtnieku maiņa, bet šī diena dzīvos tautas atmiņā.

Tādi ir notikumi, ar kuriem pašlaik dzīvo padomju tauta. Bet ieslēdziet radio un jūs dzirdēsiet, ka tie atbalsojas tālu jo tālu visā plašajā pasaulē! Atveriet laikrakstu lappuses un jūs redzēsiet, ka tie ir visas progresīvās cilvēces uzmanības centrā!

Jā gan, pasaules uzmanība šodien atkal pievērsta padomju zemei. Noticis vēl viens no tiem brīžiem, ko padomju laudis vērs tiešām, reālā dzīvē savā zemē staļinisko komunisma celtniecības programmu. Priekā pilnām sirēm sveicot dziļo uzvaru, kuras kalīdzinātājs ar savām domām un darbiem bijis ikviens istens padomju patriots, mēs vispirms domājam par to, ko tā dos mūsu mīļotajai socialistiskajai Dzimtenei, kā vairosies tās spēks un varenība, gods un slava.

Plecas jūras, kas apskalo Padomju Savienības Eiropas daļu, tagad savienotas vienā ūdensceļu sistēmā. No Donecas baseina nākdams, upju tvaikoni var sānleģt tālo Sibīriju. Dienvidu kviešus pa ūdeni vien var jau nogādāt valsts centrālajos, rietumu un ziemeļu rajonos. Apūdeņotajos rajonos šai pusē sen pazīstamajam kviesim radušies jauni neparasti kaimiņi — rīss, kokvilna, citas kultūras. Sējumu platību paplašināšanās un stabīlas lopbarības bāzes izveidošanās lielāko rajonu kolchozniekiem domāt par jo strauju ganāmpulku palielināšanu. Sasūms — dienvidu stepes sensenais lāsts, kura priekšā paaudžu paaudzēs bija spiesta piekāpties dzīvība, tagad kļuvis izsmiekla un piezobasēšanas vērtis. Līdz ar sauspūti — tuksneša vēju, tas kļuvis par iemīļoto tēlu mūsu karikatūristiem.

Bet lauksaimniecības mehanizatoriem citas rūpes. Viņu rīcībā, un pie tam milzu apmēros, stāties tāds varens spēks kā elektroenerģija. Augstsprieguma līnijas sazarojas un izzūd pie kolchozu un padomju saimniecību ēkām. Stel-dzīgi vajadzīga vesela armija jaunu speciālistu gan elektrotehnikas, gan trīgācijas un citās ar lauksaimniecību uz visciešāko saistītās darba nozarēs.

Grandiozā celtnieka bija lieliska skola visam milzīgajam celtnieku kolektīvam — strādniekiem, tehniķiem un inženieriem. Tā izvērtās par ne ar ko neapstājamu laboratoriju un pārbaudes lauku zinātniskajai domai un teoretiskajam atziņām. Volgas-Donas kanāla būves laikā te tzauguši tūkstošiem un atkal tūkstošiem jaunu, augsti kvalificētu speciālistu. Te uz vietas viņi legu-vuši dzīlas un pamatīgas teoretiskās zināšanas, kas pārbaudītas, nostiprinātas un norādītas vislieliskākajā praksē, kāda vien mūsu laikmetā iespējama.

Volgas-Donas kanāla celtnieki visās sava darba nozarēs drosmiģi gāja no-vatoru ceļus. Viņi lauzā vecos uzskatus un tradīcijas, realizēja tādas lietas, ko agrāk uzskatīja par nerealizējamām, bezbailīgi lerosnāja uzlabojumus un papildinājumus vissarežģītākajās mašīnās un mehānismos.

Padomju literatūras un citu mākslas nozaru meistari aicināti savos daiļdar-bos spīlēt un patiesi atspoguļot šo jauno padomju tautas varoņdarbu. Tagad jau skaidri redzams, ka apmēru grandiozitātes un šais milzu apjomos notleko-šo notikumu idejiskā dzīluma zinā līdzīgs uzdevums padomju mākslas meis-tariem vēl nav bijis. Tas, ko V. Ažajevs attēlojis savā romanā «Tālu no Maskavas», piedzīvināms tikai vienai epizodei Volgas-Donas kanāla būvlau-kumā. Pati dzīve, šis dzīves materials, kas padomju īstenībā valrs nav vien-reizējs, prasa pēc jaunām dzīves iepazīšanas metodēm, jaunām izteiksmes līdzekļiem, jaunām mākslas darbu formām. Daiļdarbi, kas tuvākajā vai tālā-kajā nākotnē parādīsies par Volgas-Donas kanāla celtniecību, būs tālākais īzstrādājums tam, ko Andrejs Upītis zīmīgi nosaucis par socialistiskā realisma monumentālo formu.

Sodien padomju tauta no visas sirds sveic lielā darba tiešos veicējus — V. I. Ļeņina vārdā nosauktā Volgas-Donas kuģniecības kanāla celtnieku sla-veno kolektīvu. Daudzus no viņiem mēs šai laikā esam iepazīnuši, un tie mums kļuvuši par tuviem paziņām. Mums zināmas arī viņu jaunās adreses: Tachia-Taša, Kuļbiševa, Staļingradā, Kachovka. Izcirtuši jaunus kuģu ceļus, iedarbinājuši pirmās turbīnas, atdevuši dzīvību pirmajiem svelmes izdedzinā-tās stepes kļajumiem, viņi devušies tālāk, preti jauniem — vēl grandiozākiem uzdevumiem, preti jaunām — vēl lielākām uzvarām. Bet tāds jau ir padomju dzīves pamatlūkums, kas ved un aicina mūs — Maksima Gorkija vārdiem runājot — uz priekšu un augšup.

VISU ZEMJU PROLETARIEŠI, SAVIENOJĒTIES!

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G.

27. JŪLIJĀ

Nr. 30 (393)

ŠODIEN STAĻINGRADĀ

(Atklājot Volgas-Donas kanālu)

Volgas-Donas kuģniecības kanāla iz-būve pabeigta! Piepildījis tautas se-nais sapnis par Volgas savienošanu ar Donu.

Visa padomju tauta, sešpadsmit brā-līgo republiku iedzīvotāji, kā arī tau-tas demokrātijas valstu darbaļaudis un visi kapitalistiskās pasaules progresīvie cilvēki sajūsmināti par lielo uzvaru un apliecina celtniekiem savu apbrīnu un mīlestību, liksmi atzīmē šo izcilu notikumu padomju zemes dzīvē.

Uz V. I. Ļeņina vārdā nosauktā ka-nāla atklāšanas svinībām varoņpilsētā ieradusies daudzas delegācijas no daž-dām Padomju Savienības malām, sa-braukuši viesi no tautas demokrātijas zemēm. Visur redz lielas turistu un ekskursantu grupas. Jau labu laiku pirms vēsturiskajām dienām uz Staļin-gradu sāka plūst istas ekskursantu straumes. Jūlija divās nedēļās vien Ļeņina vārdā nosaukto kanālu apskatī-ja vairāk nekā pieci tūkstoši ekskur-santu, kas bija atbraukuši no Sibīrijas, Vidusāzijas, Kazachstanas, Uraliem un Baltijas. Jaunnodibinātā Volgas-Donas kuģniecības pārvalde ekskursantu ap-kalpošanai norīkoja desmit «Moskvič» tipa motorkuģus, kas darbojas uz līnī-jas Staļingrada - Krasnoarmeiska.

Staļingradieši un Volgas-Donas kuģ-niecības darbinieki teicami sagatavo-jušies dārgo viesu — jaunās ūdens magistrales pasažieru sagaidīšanai.

Pabeigti pēdējie priekšdarbi pie Volgas, Staļingradas jaunajā krast-malā, kur kuģi uzņem pasažierus. Tur izbūvētas granīta kāpnes ar varenām, krāšņām arkām. Tuvumā šalc jaun-terikotā lielā strūklaka, acis iepriecina rūpīgi izveidotās puķu dobes. Krasta nogāzes apzāļotas. Gar krastmalu un Varoņu alejā, kas sākas pie Kritušo cīnītāju laukuma, novietoti skaisti me-tala balsti elektriskās apgaismošanas sistēmā. Varoņu alejā iestādītas rindā piramidālās papeles.

Lielisku dāvanu varoņpilsētai sagra-tavojuši Staļingradas upju flotes dar-bīnieki. Pie parādes kāpņu sākuma viņi ierīkojuši upes stacijas paviljonu, šim nolūkam rekonstruējot peldošo ku-ģu piestātni.

Daudz pūļu kuģu piestātnes pār-būvei veltījuši prasmīgie Vladimirovas

kuģu remontrūpniecības stachanovieši. Vi-ņu meistariskā darba rezultātā Staļin-gradā tagad ir labākā upes ostas pa-sažieru ēka visā padomju zemē ar 98 istabām 1700 kvadrātmētru kopplati-bā. Plašas un ērtas uzgaidāmās telpas, liela zāle lasītavaļ, bērnu istabas, vies-nīcas, restorāni — tas viss izveidots ar labu gaumi, nodrošinot pasažieriem visas iespējamās ērtības.

Peldošās kuģu piestātnes rekon-struēšanā un mākslinieciskajā izrotāša-nā piedalījās Kišinevas un Astrachapas labākie smalkgaldnieki, Gomeļas un Minskas namdari, Ļeņingradas māksli-nieki. Maskavieši atsūtīja tai glītu ar-matūru, gorkijieši — visu pārējo elektriskās apgaismošanas iekārtai ne-pieciešamo, Rīgas mēbeļnieki — ar līļu mīlestību un rūpību izgatavotas mēbeles.

Kuģu piestātne un pasažieru ēka radioficēta un apgādāta ar nepiecieša-majiem sakaru līdzekļiem. Uzstādīti un noregulēti 17 elektriskie pulksteņi. So darbu veica Rostovas pulksteņmeistaru brigāde, Ostas pasažieru stacijas pel-došās un krasta celtnes apgaismoš 2000 spuldžu.

Staļingradieši patiešām viesmīlīgi un sirsnīgi sagaida visus, kas ierodas ap-ciemojot varoņpilsētu un apskatīt pirmo komunisma dižceltni — Volgas-Donas kanālu. Gādājot par viņu ērtībām, pē-dējā laikā labi iekārtota automaģistrāle Staļingrada - Krasnoarmeiska. Gar to izveidotas jaunas apstādījumu joslas, ierīkotas autobusu piestātnes ar uzgaī-dāmām telpām. Papildus autobusiem, kas pastāvīgi uztur satiksmi pa šo lī-niju, norīkotas pasažieru pārvadāšanai no Staļingradas uz Krasnoarmeisku un atpakaļ 4 greznas, komfortablas mašī-nas «ZIS-155». Labi iekārtotas un ap-zaļojas stacijas un pieturas vietas pie-pilsētas satiksmē gar līniju Traktor-rūpnīca — Mastu rūpnīca. Rekonstruē-ta Sareptas dzelzceļa stacijas pasažieru ēka un perons, stacijas laukumā iekār-tots skvers, kurā novietots Vladimira Iljiča Ļeņina monuments.

Daudz paveikts arī pašas pilsētas izdaiļošanā. Miera ielā gar ietvēm ie-stādītas puķes. Brīnišķīgi pašlaik iz-skatās pilsētas dārzl un skverl. Ikvienu, kas tajos iegrīezas, iepriecina dažādo

ziedu lielā bagātība. Vakaros tālā ap-kaimē izplatās to maigais aromats.

Skaisti izveidota centrālā puķu dobe Kritušo cīnītāju laukumā. Tajā redz piecstūrainu zvaigzni un kūlus ar sirp-ļiem. Ar labu māksliniecisku gaumi iz-veidotas puķu dobes arī pie kāpnēm Staļingradas krastmalā un nākamā Uz-varas parka lejas daļā. Centrālajā do-bē iestādītas puķes sakārtotas tā, ka rodas Uzvaras ordeņa attēls, tai apkārt četras citās dobes redz Slavas ordeņa, Tēvijas kara ordeņa, Sarkanā Karoga un Sarkanās Zvaigznes ordeņa attēlus.

Staļingradas dārzos, skveros, bulva-ros un Volgas krastmalā pilsētas puķu audzētāji iestādījuši divarpus mil-jonu dažādu ziedu, tajā skaitā astras, lauvmutītes, puķu tabaku, flokšus, ci-nijas, begonijas. Staļingradas ziedsaim-niecības iekārtošanai daudz uzmanības un laika veltījis pilsētas galvenais ar-chitekts, Staļina premijas laureats V. Simbircēvs, arhitekts bb. Jeršovs, Flalko un citi.

Staļingradas izdaiļošanai pilsētas ap-zaļošanas trests no Adlāras un Suchu-mi atgādā subtropiskos, vienmēr zaļo-jošos augus un kokus: cipreses, agaves, citronkokus, pandanusus, filodendro-nus, palmas.

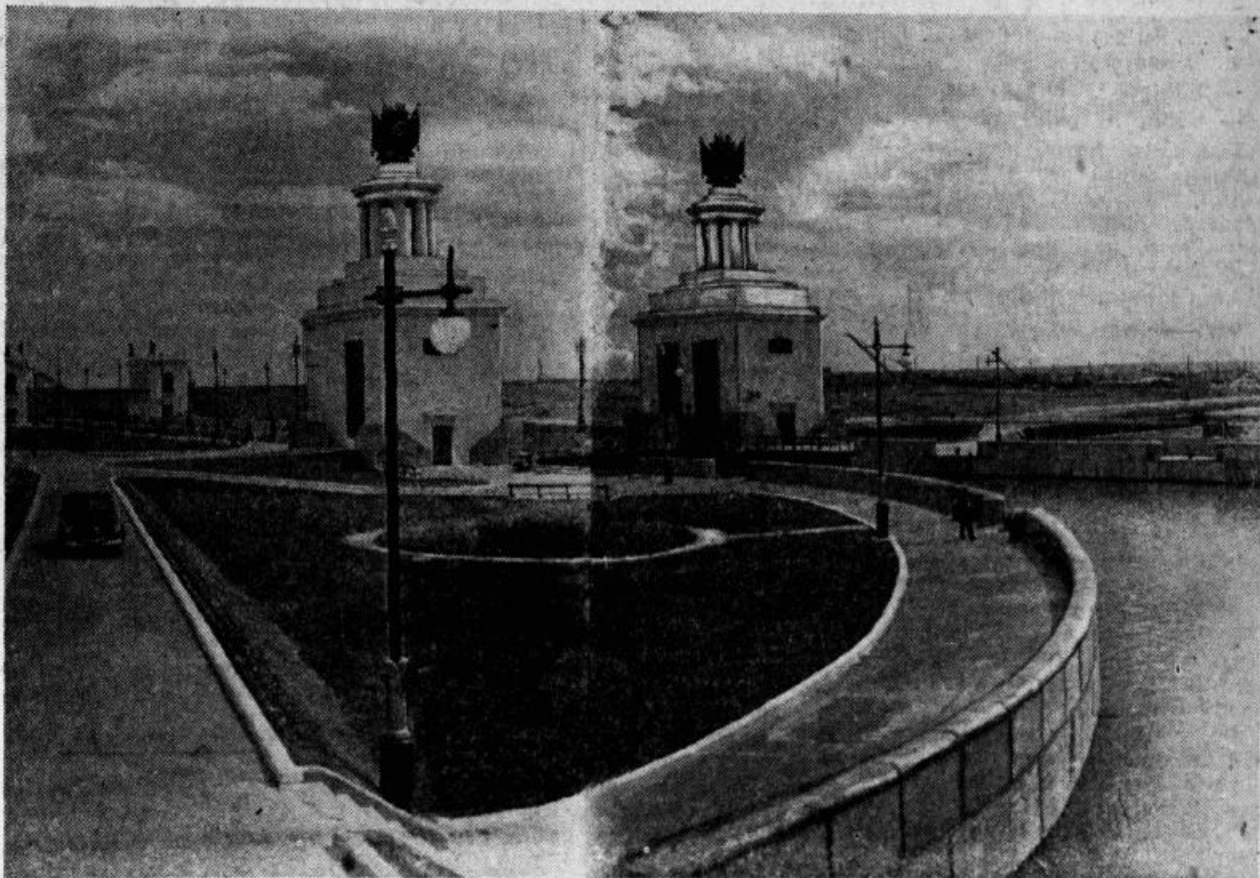
Rosīgi gatavojušās Volgas-Donas ka-nāla atklāšanas dienai pilsētas tirdz-niecības organizācijas. Pie ieejas ka-nālā no Volgas puses un pirmo slūžu rajonā pasažieru pārvadāšanas pirmajā dienā darbosies ap 1000 tirdzniecības novietņu un stendu. Grāmatu tirdznie-cības uzņēmums un «Preses apvienī-bas» nodaļa noorganizēusi tirdzniecību ar grāmatām, žurnāliem, laikrakstiem.

Staļingradas stadionos un ūdensspoi-ta bāzēs šodien rīko plašas fizkultūrie-šu sacensības. Burātāji dodas braucie-nā ar jachtām pa jauno ūdensceļu no Staļingradas uz Kalaču. Pilsētas dār-zos un parkos notiek tautas svētki ar dažādiem priekšnesumiem un izpriecām.

Lielā un gaišā priekā pilna ir staļin-gradiešu un viņu ciemiņu, visiem padomju ļaudīm šī diena, kas tuvina mūs vēl par vienu soli komunistiska-jai rītdienai.

P. Tokmakovs

Staļingradā, 1952. gada jūlijā

V. I. Ļeņina vārdā nosauktais Volgas-Donas kuģniecības kanāls, 9. slūžu kop-skats.

TASS fotohronika

Turpinājuma 3. lapa rusk

90 GADU KOPŠ „PĒTERBURGAS AVIŽU” IZNĀKŠANAS

Pagājušā gadsimta vidū, kapitalisma attīstības rezultātā, sākās latviešu buržuāziski nacionālā kustība. Jaunā topošā latviešu buržuāzija izvērsa cīņu pret vācu muļžniecību un tās rokaspušiem — literāru mācītājiem, par savām ekonomiskām un kultūras tiecībām. Šajā laikā top arī pašu latviešu rakstītā literatūra, latviešu rakstības valoda sāk pamazām attīstīties no vācu mācītāju ieviestā žargona, izvirzās jautājumi par izglītību, folkloras vākšanas nozīmību utt. Latviešu sabiedriskās domas attīstības vēsturē šo kustību apzīmē par «jaunlatviešu kustību».

Jaunlatviešu kustības aktīvi dalībnieki ir pirmie latviešu inteliģence, kas izglītību ieguva Tērbatas, Pēterburgas un Maskavas universitātes. Jaunlatviešu kustības attīstībā liela nozīme ir latviešu preses un literatūrai kā jaunlatviešu ideju veidotājam un popularizētājam.

Jau līdz jaunlatviešu kustības sākumiem pastāvēja vairāki periodiski preses izdevumi latviešu valodā, piemēram, kalendāri «Latviska Gada Grāmata» (1797.—1798.), «Latviešu Avīzes» (1822.—1915.), «Vidzemes Latviešu Avīzes» (1824.—1899.), «Tas Latviešu Laužu Draugs» (1832.—1846.) un «Mājas Viesis» (1856.—1908.). Visus šos izdevumus, atskaitot «Mājas Viesi», izdeva un vadīja vācu mācītāji, un to nolūks bija ietekmēt latviešu padevībā un paklausībā vācu kungiem. «Mājas Viesis» izdeva vācietis Hartungs un pārvācojies latvietis Plāte, bet tā vadību uzticēja latvietim Ansim Leitānam. «Mājas Viesis» nolūks bija tāds pats kā visu iepriekšējo vāciešu izdevumu nolūks, tikai tam bija lielāks komerciāls vēriens.

Tāču tas apstāklis, ka «Mājas Viesis» vadīja latvietis, deva ierosmi pirmajiem jaunlatviešu kustības dalībniekiem šeit iespējot dažus darbus savu ideju garā. Tā, piemēram, 1858. gada laikraksta 19. numurā Juris Alunāns ievieto rakstu par latviešu valodu, kurā norāda, ka latviešu valoda ir godājama valoda, līdzīga citām valodām, ka to var lietot arī mācītāji vīri, jo latvietim nav jābūt tikai zemniekam. Parādās arī dažādi satiriski izteicieni par «Latviešu Avīžu» kroplo latviešu valodu utt.

Vācu valdošās aprindās arī nostājas pret tāda satūra rakstiem, un paklausīgajam «latvietim» Ansim Leitānam nākas nožēlot «grēkus» un turpmāk — uzmanīgāk un piesardzīgāk kalpot saviem maizes tēvēm. Jaunlatvieši sarauj sakarus ar «Mājas Viesi», un Juris Alunāns pat uzraksta satiru:

Cūci, M... V..., cūči,
Uzgūlušies lieli klūči,
Spiež tev ārā dzīvību.

Turpinājums no 2. lapa pusē

formas ar betona tvertnēm. Kur te var notikt kāda svarīga apspriede, ja nav nevienas mājas? Par tādu taču nevar saukt tāluma redzamo dēļu būdu, kas tik liela kā traktoristu furgons stepē sējas laikā.

Un tomēr izrādās, ka tieši šajā mītnē parasti notiek otrā celtniecības rajona dispeteru apspriedes. Saspiedušies cieši cits pie cita, uz vienkāršiem koka soliem sēž tumši ledēguši vīri. Kādēļ gan tieši šeit un nevis celtniecības rajona pārvaldē Kvičis saucis apspriedi? Kad vēlāk par to ierunājos, viņš atbildēja:

— Seit, kur visapkārt kūš darbs, apspriedes norit sprāgāk, cilvēki ir lietiskāki, neizplūst garās runās. Un bez tam inženieri netiek atrauti pārāk tālu no darba vietas. Līdz rajonam taču pāris kilometru. Protams — nav jau šī būda nekāds ministra kabinets. Bet celtnieki nav izlutināti: mēs taču tikai celjam. Mūsu celto apdzīvūs citi.

Piezīme par ministra kabinetu šoreiz nav teikta tikai salīdzinājumam. Vēl nesen, pirms apmēram pusotra gada, Kārlis Kvičis bija Latvijas PSR komunalās saimniecības ministra vietnieks. Protams, dzīvē Rīgā bija daudz vairāk ērtību nekā taj, kāda vismaz sākumā bija celtnieku ciematā. Bet Rīgā Kārlim Kvičim trūka paša galvenā — darba specialitātē.

«Viņš ir īsts celtnieks», — tā ir augstākā uzslava, ko celtnieki var pateikt par kādu savu biedru. Patiesībā tas skan tāpat kā vārds — īsts mākslinieks. Tas nozīmē, kas tāds celtnieks ir jaunrades cilvēks ar sirdi un dvēseli, kas attieksies arī no ērtībām, lai tikai varētu būt darbā, kur iespējams «izvērsties».

Vēl tikai 1951. gada agrā pavasarī sāka sagatavot vietu, kur uzkalot

Pēc sakaru pārtraukšanas ar «Mājas Viesi» jaunlatviešiem nācās domāt par sava laikraksta radīšanu. Rīgā vai Jelgavā, kā arī vispār Latvijā tāda laikraksta izdošana bija problemātiska, jo vācu valdošās aprindas to censtos nožņaupt jau pēc pirmajiem soļiem. Tāpēc radās doma tādu laikrakstu izdot Pēterburgā. Te vairāki jaunlatvieši bija jau pratuši nostiprināt attiecības gan ar dažām vadošām personām, gan pratuši atrast krievu sabiedrībā atsaucību un simpatijas latviešu tautas cīņai pret vācu muļžniecību. Sevišķi nozīmīgas bija Krišjāņa Valdemāra tuvas attiecības ar ķeizara brāli, kas pamatojās uz to, ka Valdemārs bija parādījis izcilas spējas jursaimniecības, īpaši kuģniecības jautājumos.

Izmantojot šīs attiecības, Kr. Valdemārs bez grūtībām dabūja koncesiju latviešu avīzes izdošanai Pēterburgā, pie tam vēl cenzuru uzticēja Valdemāram pašam.

Jau 1862. gada jūlija pirmajās dienās iznāca īpaša uzsaukuma lapa. To izsūtīja pa Kurzemi un Vidzemi, paziņojot par jauna latviešu laikraksta iznākšanu Pēterburgā. Uzsaukums aizrādā, ka «Pēterburgas Avīzes» parādīsot, ka latviešu tauta nav tikai bauru tauta, ka zemnieku kārtā un latviešu tauta neesot viens un tas pats, ka latvieši esot arī mācītāji vīri, lai gan dažreiz kaunoties atzīties, ka esot latvieši.

1862. gada 26. jūlijā (14. jūlijā pēc vecā stila) sāka iznākt nedēļas laikraksts «Pēterburgas Avīzes». Tās kā Pēterburgā bija grūti iespējot laikrakstu latviešu valodā, tad tas parasti iznāca ar nokavēšanos un neregulāri. Tāpēc arī avīžu numuri netika datēti, bet tikai numurēti pēc kārtas. Par oficiālo redaktoru pieteica Juri Alunānu, bet par redakcijas darbinieku izsauca no Dundagas Krišjāni Baronu. Pēc Jura Alunāna saslimšanas pēdējais kopā ar Kr. Valdemāru kļuva par galveno avīzes vadītāju. «Pēterburgas Avīzes» tika vadītas buržuāziski nacionālās kustības garā, bet ietekmes ziņā tām dažkārt bija pat revolucionārs raksturs. Tām ir milzīga loma latviešu sabiedriskās domas attīstības vēsturē un sevišķi nozīme latviešu literatūras un latviešu valodas attīstībā.

Ar avīzes iznākšanu jaunlatviešu inteliģencei bija radīts centrs, kas to vienjoja un stimulēja arvien aktīvākai darbībai. Visi tā laika latviešu inteliģences darbinieki, kas valrāk vai mazāk bija brīvi vai centās atbrīvoties no valdošo vācu aprindu ietekmes,

pieņēlās «Pēterburgas Avīzēs». Tās lika pamatus latviešu avīžniecībai, popularizēja dažādus zinātnes jautājumus, pat darvinismu, attīstīja valodu, centās tuvināties krievu kultūrai un popularizēt to, iztirzāja izglītības nepieciešamību, stimulēja nacionālās pašapziņas mošanos utt.

Raksturīgs jau ir pirmā numura saturs, kas gan nav visai plašs, jo avīze pēc apmēriem nav liela (sastāv no astoņām lappusēm, kas formā līdzīgas uz pusi pārcelcīti mūsu rajonu avīzei). Avīzi leveda Dinsbergu Ernests dzejolis «Priekā cerība uz tām jaunām avīzēm»:

... Prieks ar, ka pats tas gādātājs
Ir īstais Latvietis,
Kas to, kas būs tas labākais
Mums dot nelieksies vis.
Šis lapās mēs jo plašāki
Tās ziņas dzirdēsim.
Kā šobrīd iet pa pasauli,
Un kas der Latvietim...

Tam seko «ķeizara manifesta» par to, ka liekfista «laulātā draudzene ir dzemdējusi jaunu ģimnijas locekli», par brandavīna ieviešanas iespēju «Kovnas guberņā», par palīdzību dažiem kroņa zemniekiem iepirkt dzimtmājas. Tālāk ievietotas dažas fakti ziņas no Krievijas, Anglijas, Itālijas, «Turkijas» un Ziemeļamerikas. Sāda «oficiālā daļa», kas aizņem apmēram pusi no avīzes, turpinās arī visos turpmākajos tās numuros.

Avīzes otro pusi sastāda dažāda satūra raksti. Pirmajā numurā ļoti nozīmīgs ir Kaspara Biezbarža raksts «Krievu valstības gada tūkstošis», kurā autors, runājot par Krievijas valsts vēsturi, pasvītro, ka latviešu tauta ir radniecīga krievu tautai. «Redzi, jau tāva valodā esi vecu vecals un tuvals radnieks Slāvu tautu ciltel, esi ar viņam pusbrālība no vienādas tauts saknes cēlies...» Tam seko literārs apcerējums par Raunu. Beidzamajā lappusē vēl ir «Dažādi notikumi», rakstīti «Kad labības graudi derīgi priekš plausšanas», dzejolis «Pirmā mužiņa» un vēstulnieks.

Liktos, ka avīzes numurs ir visnevainīgākais arī tajā laikā. Tomēr tas stipri satrauca Baltijas vācu muļžniecību. Jau pati avīzes iznākšana bez baronu cenzuras un vēl pašu latviešu vadībā bija pietiekams notikums, lai saceltu trauksmi, jo līdz šim katrs drukāts vārds bija kalpojis tiešās baronu interesēs. Arī pirmā numura saturā tie jau atradā noziedzību un musināšanu uz dumpi atzina, ka latvieši ir radniecīga tauta slāviem, Vācu

FLAGMAŅA KAPTEINIS

— Tēti, tēti, klausies! Es deklamēšu «Pasi»!
— Lai notiek, Vladimir Anatoljevič!

Nopietnu seju Anatolijs Uskovs izelienas taisnāk, un tikai zīlās acis paliek smaid.

Bet mazais cilvēciņš, evnīgi paklaņījis, skandē Majakovska «Padomju pasi» un nobeidz aizraudamies milzīgā patosā:

— Lasiet, apskaidiet.
Es —
Padomju Savienības pilsonis.

Noklaudz āra durvis. Tur no darba atgriežas Pavels Uskovs, kādā Staljingradas uzņēmuma grāmatvedis. Mazais kā bulta metas viņam pretī, skaļi ziņodams priekā vēsti:

— Vecotēv, vecotēv, tēti atbraucis! Tādas dienas, kad tēti atbrauc ciemos uz Staljingradu, šopavasara gadījās pavisam reti. Anatolijs Uskovs, Volodjas tēvs, ir lielā soljošā ekskavatora ekipāžas komandieris un dzīvo Volgas-Donas kanala ūdenskrātnes celtniecības rajona ciematā. Tur dzīvo arī Volodjas māmiņa ar pavisam mazo māšīnu Lenu. Viņas abas bija slimiņcā, kad Volodja tika atstāts pie vecāteva uz Staljingradu.

Protams, Staljingradā ir ļoti jauki. Vecāstēvs Volodju lutina vairāk nekā tēti. Bet, neraugoties uz to, tētišs viņa vadītājs «Lielais soljotājs» stāv visam pāri. Tētišs ir liels un ļoti ļoti stiprs. Citādi viņš nevarētu vadīt lielo, vairākus stāvus augsto māju, kas grozās rūkdama un rok ar milzīgu kausu zemi. Tētišs pats reizumis sēž lielajā stikla istabā, kas, kā balkons mājai, piebūvēta vienā sienā. Tur viņš gan spiež pedāļus, gan groza sviras, un

muļžniecība deva pavēli saviem rokaspušiem mācītājiem uzsākt uzbrukumu «dumpīgajai avīzei». Tika ņemta palīgā baznīcas kancele un īpaši «Latviešu Avīzes».

Vēl lielāku satraukumu baronu no-metnē radīja avīzes otrais numurs, kas saturā neko daudz neatšķiras no iepriekšējā, bet kuram nāk līdzī satiriskais pielikums «Dzirkstele».

Izdevēji «Dzirksteles» leveda aizrādā, ka tāda smieklu avīze latviešu valodā parādās pirmo reizi. Satiriskā pielikuma nosaukums neapšaubāmi aizgūts no krievu preses. To apliecina arī paši izdevēji, kad, sākot ar avīzes 20. numuru, «Dzirkstele» pārdēvē par «Zobugalu».

«Dzirkstele» un «Zobugals» liek pamatus latviešu satīrai. Tā iznāk kā pielikums ik pārnedēļas un izvēršas par ļoti iedarbīgu cīņas līdzekli jaunlatviešu rokās. Se, satiriskajā literatūrā, arī ir vērojami realisma metodes ledīgi latviešu literatūrā.

Satiriskais pielikums iegūst lasītājos lielāku popularitāti nekā pašas avīzes. Daudzi satiriski jēdzieni un formas paliek latviešu literatūrā uz visiem laikiem, kā, piemēram, reakcionāru apzīmējums par bīzmani (tips, kas nēšā paruku ar bīzi), Brenča un Zvinguļa dialogi u. c. Pirmo reizi tie latviešu literatūrā parādās arī karikatūra.

«Dzirksteles» un «Zobugala» tradīcijas vēlāk septiņdesmitajos gados turpina «Dunduru» almanahi, kam savukārt ir tiešs sakars ar Raiņa satīrām, īpaši ar viņa «Mazajiem Dundurēm».

Pēc «Dzirksteles» parādīšanās vācu valdošās aprindās cīņā pret «kaitīgām» «Pēterburgas Avīzēm» vairs neapmierinājās ar baznīcu kancelēm un «Latviešu Avīzēm». Tās sāka ņemt palīgā lielo presi. Tā «Rigasche Zeitung» 187. numurā apskata «Pēterburgas Avīžu» četrus pirmos numurus un nāk pie slēdziena, ka vis tieši tikai musinot uz nemieriem un dumpi un kuri not naidu pret vāciešiem. To apliecinot jau pieminētais Biezbarža raksts. Vēl atzīmēts, ka Biezbaržis trešajā numurā savā rakstā «Ko var dvēsele atzi? Kas ir tā spējams?» esot nelabi runājis par vācu filozofiem Hegeli un Kantu.

Vissmagākie uzbrukumi, protams, skar «Dzirkstele».

Bez tiešiem satiriskiem rakstiem «Dzirkstele» jau pirmajā numurā ievieto arī Kriļova fabulu «Orakuls», sniedz ziņas par Kriļovu un uzaicina to valrāk tulkot latviski.

Sākumā «Pēterburgas Avīzēm» vēl izdodas atvairīt vācu baronu uzbruku-

mus, un tāpēc nozīmīgākie ir tieši pirmie 16 numuri. Te var atzīmēt tādas rakstus kā «Par dabas dažādību», «Krišas zvaigznes», «Kas zemniekam jāzina», «Par skolām», «Mūžīgs kara lauks» (par dabas zinībām), «Māji un māņu ticība», «Par svabāņu runu», «Par krogliem», «Vecs un jauns kalendars», «Angļu parlaments», «Kas ir gals», «Kapitāls», «Zemniecība», «Pasaules izstāde Londonā 1862. g.» u. c.

«Dzirkstele» atzīmējami Kr. Barona dzejoļi u. c. literāri sacerējumi. 1862. g. «Pēterburgas Avīžu» lietu apskatīja Baltijas muļžniecības augstākais orgāns — landlags un Kurzemes mācītāju sinode, kuru lēmumos pieprasīta aktīva un izšķirēja cīņa pret šo «buntinieku lapu». Muļžnieki un mācītāji savāc plašus denuncējošus materiālus, norādot, ka visos zemnieku nemieros vainīgas esot «Pēterburgas Avīzes». Istenībā «Pēterburgas Avīzēm» nebija nekā kopēja ar zemnieku nemieriem, jo šis jaunlatviešu laikraksts, tāpat kā gandrīz visi jaunlatvieši, stāvēja tālu no stichiskās zemnieku kustības, kas izpaudās zemnieku nemieros. Tomēr netieši, bez šaubām, «Pēterburgas Avīzes» ietekmēja arī zemnieku nemierus, vismaz tajā ziņā, ka tautas masās ienesa spriešanas spēju un kāpināja domu par cīņu dzīvi, atbrīvotu no vācu baronu kundzības.

Pamatoties uz denunciacijas materiāliem, generalgubernators Līvens pieprasīja «Pēterburgas Avīžu» «revolucionārās tendences dēļ» pārcelt to cenzuru uz Rīgu un pakļaut viņam, t. i. vācu baroniem. Sākot ar 16. numuru, avīzes cenzuru arī pārcēl uz Rīgu. Cenzura daudz ko sakroplo avīzes tekstā, un nereti tā iznāk ar melniem cenzuras svītrojumiem. Taču Līvenam ar to vien nepietiek. 1863. gadā viņš pieprasīja avīzi slēgt uz 8 mēnešiem un nevēlamās personas izsūtīt no Baltijas. Avīzi slēdz uz 4 mēnešiem, no maija līdz oktobrim.

Nespēdama cīnīties pret represijām, avīze 1865. gada jūnijā pārtrauc iznākšanu. Gribēdams izmantot kādreizējo «Pēterburgas Avīžu» popularitāti, kāds Rāviņš 1902. gadā izdod Pēterburgā latviešu avīzi ar nosaukumu «Pēterburgas Avīzes». Tā mūsu avīžniecībā ir pēdējā sastapšanās ar šo vārdu.

Neskatoties uz to, ka «Pēterburgas Avīzes» pastāvēja nelielu laiku, tām ir liela nozīme latviešu sabiedriskās domas attīstības vēsturē. Tās lika pamatus arī latviešu progresīvās literatūras tradīcijām un veicināja tuvtuvu ar lielo krievu kultūru. Savā radikālākajā un labākajā daļā tās pārauga šāuros buržuāzijas leturus un kalpoja visas tautas interesēm.

Arvids Grigulis

lielais soljotājs paklausīgi dara visu, ko tētišs liek. Citreiz šai istabā sēž citi tēvi — Plechanovs, Gridņevs, Kļujevs, Mitrošins. Bet tētišs ir pats galvenais no viņiem, un Volodja katrā ziņā ir vislabāk informētais puika lielā soljotāja jautājumos visā Staljingradā.

— Tātad jūs nu esat galvenais darbus paveikuši, — vaičā vecāstēvs sasveicinādamies. — Lasīju «Staljingradas Pravdā». Divi miljoni astoņi simti tūkstoši kubikmetru zemes... Daudz. Grūti aptvert, ka ar vienu mašīnu izcelts tāds kalns.

Tēvs ar cīnību paskatījās deļā.

— Bet ko tālāk?

Anatolijs iesmējās.

— Vai gan mums darba trūkst? Es kā stalingradietis, protams, gribētu strādāt Staljingradas HES. Volgas-Uralas kanals daudz garāks par Volgas-Donas kanalu. Tur ir kur atvērties arī lielajam soljotājam.

Kad 1949.—50. gada ziemā Anatolijs pēdējās beigšanas aizsūtīja uz «Uralmašu» un vēlāk nozīmēja par pirmā lielā soljotāja ekipāžas komandieri, tēvam likās tā drusku savādi: deļs ir inženieris, bet lielais soljotājs taču ir vesela rūpnīcas-zemes rādēja. Cetrdesmit astoņi motorli Eelektroenerģijas patēriņš kāveselai Poltavai! Strādā par septiņiem tūkstošiem zemes rādēju! Apkalpē bez Anatolija vēl četri inženieri!

Bet pats Anatolijs Uskovs, jauns, tikko diplomu saņēmis inženieris, toreiz jutās kā cilvēks, kas svešā apvidū taustās pa pilnīgi alzpūtinātu ceļu. Tāpat jau jutās arī citi ekipāžas locekļi. Viņiem bija uzticēti ekskavators-gigants, kāds vēl nekad nebija redzēts pasaulē. Pats konstruktors Staļina pre-

mijas laureats Satovskis vadīja tā montāžu, pats izcēla pirmos kubikmetrus zemes, pats apmācīja ekipāžas locekļus.

Ilgi šovakar nevar iemigt Anatolijs Uskovs. Pa atvērto logu istabā leplūst Staljingradas nakts trokšņi. Pie stacijas saklīdza lokomotīves. No Volgas puses laiku pa laikam atskan dobjas kuģu sirenas. Tās skanēs arī tur, tālu stepē.

Anatolijs Uskovs ir ne vien dzimis stalingradietis. Viņš ir stalingradietis-karavīrs. Tur, kur tagad viņo stepē Volgas-Donas kanala ūdenskrātnes, vēl nesen varēja atrast viņa lielgabala ugunspozīcijas. Varavorka... Kri-vaja Muzga... Marinovka... Cīņas pret Maisteina grupu pie Kotelnikovas... Un viss tālais kauju ceļš cauri Polijai, Austrumprūsijai, Čehoslovākijai... Vai tad tas nebija iets, nesot sirdi Staljingradas vārdū? Anatolijs Uskovs atgriezās sagrautajā Staljingradā, gatavojās šeit jaunai darba cīņai, auga reizē ar atjaunoto Staljingradu.

Tikai trīs gadus pagājuši, kops viņš saņēma inženiera diplomu. Sodien Anatolijs Uskovs un viņa vadītā ekipāža kopā ar lielo soljotāju izturējusi grūto pārbaudi. Komunisma laikmeta mašīna ir lielais soljotājs, un komunisma laikmeta cilvēks ir pirmā gigantazemes rādēja kapteinis Anatolijs Uskovs — jauns padomju inženieris stalingradietis.

... «Lasiet, apskaidiet. Es — Padomju Savienības pilsonis.» Noguris no dienas gaitām, Volodja cieši iemēdzis. Toreiz, kad Vladimir Majakovskis rakstīja šīs lepnās rindas, Anatolijam bija apmēram tikpat daudz gadu cik tagad viņa dēlam. Padomju zeme toreiz tikai gatavojās celt Dņepru. Cik stīmtkrāt lepnī skan šodien šie dzejnieka vārdi!

Vera Kacēnā

Bērniem — cildenas grāmatas

Rīt, 28. jūlijā, uzsāks darbu bērnu literatūras apspriedē, kurā piedalīsies ne vien latviešu rakstnieki, bet arī plaši pazīstami krievu, baltkrievu, lietuviešu un igauņu padomju literatūras darbinieki. Te radoši iztirzās daudz latviešu padomju rakstnieku darbus, īpašu uzmanību veltījot tiem, kas radušies pēdējos gados. Šādu darbu ir vesela virkne: A. Grigulja stāsti «Trešā brigāde» un «Robežsargi, divi pulkai un suns», V. Luksa dzeju grāmatas «Augšm» un «Rīta solis», J. Vanaga «Stāsti par Daugavu» un «No Neretas līdz jūrai», P. Sila dzeju krājums «Rīts» un «Pavasaris», kā arī poema «Saulainās dienas», Ā. Talča stāstu grāmata «Mūsu kolchozā», L. Pēlmaņa poema «Ina grib visu zināt», B. Sauliņa «Draugu pulkā», E. Zālītes — «Pēterītis miera sardze», C. Dīnēres dzeju krājums «Mazais rīdzinieks», V. Ošiņas stāsti un daži citi darbi.

Iznākušās bērnu grāmatas liecina, ka pēdējos gados latviešu padomju bērnu literatūrā skaidri izteikšies augšupejas līnija. Pirmām kārtām jāatzīmē, ka krietni paplašinājies bērnu literatūras tematiskais loks. Ja pirms dažiem gadiem mūsu republikas rakstnieki radīja grāmatas gandrīz vai vienīgi par Tēvijas kara notikumiem, tad tagad mākslinieciskā vārda meistari mazajiem lasītājiem stāsta par mūsu tautas varonīgo radošo darbu, sāc cīlāt — kaut arī vēl ļoti nedroši un nepietiekami — skolas dzīves temas. Viens no galvenajiem panākumiem ir tas, ka krietni vien — galvenokārt uz jaunu literatūru rēķina — auguši bērnu literatūras veidotāji kadri. Laimonis Pēlmanis, Bruno Saulītis, Vilija Ošiņa, Andris Vējāns, Olga Ģērmane, Raimonds Formalis, Gunārs Cīrulis ir tie, kas samērā veiksmīgi sākuši darboties bērnu literatūras laukā. Par jauno literatūru sekmēm liecina, piemēram, L. Pēlmaņa poēmas «Ina grib visu zināt» godalgošana Maskavā. Godalgu izpelnījusies arī B. Sauliņa poema «Draugu pulkā».

Un tomēr, neraugoties uz zināmiem sasniegumiem, bērnu literatūrā vēl ir vesela rinda nepārvarētu trūkumu, kurus novērst neapšaubāmi palīdzēs jau pieminētā apspriede.

Nav šaubu, ka viens no svarīgākajiem jautājumiem tajā būs bērnu literatūras kritikas jautājums. Pēdējos gados republikas preses izdevumos, tai skaitā arī Rakstnieku savienības izdevumos, ļoti reti parādījās raksti par svarīgākajām bērnu literatūras problēmām. Vēl vairāk — dažas grāmatas tika noklusētas, bet par dažām recenzijas parādījās ar lielu novēlošanos. Piemēri nav tālu jāmeklē. 1950. gadā laista klajā Ā. Talča stāstu grāmata «Mūsu kolchozā», bet līdz pat šim brīdim republikas laikrakstos nav parādījusies neviena recenzija par to. Šis piemērs rāda, ka kritiķi un reizē ar to dažu laikrakstu redakcijas vēl kā nākas nepazīn savus pienākumus — palīdzēt veidoties mūsu bērnu literatūrai. Lai novērstu līdzīgas parādības, nēko konkrētu nav darijusi ne Rakstnieku savienības bērnu literatūras, ne arī kritikas komisija. Bez kavēšanās atsaukties, draudzīgi un objektīvi novērtēt katru iznākušo grāmatu bērniem — nozīmē palīdzēt rakstniekam, stimulēt bērnu literatūras attīstību. Auksta pieeja jebkuram darbam ir nepieļaujama.

Apspriedei bērnu literatūras jautājumus jāpalīdz, — un mēs ceram, ka tas katrā ziņā tā arī būs, — atsvābināties no vienas ļoti nepatīkamas kaites. Lieta tā, ka dažiem recenzentiem bieži trūkst stingra un noteikta kritērija literatūras daļdarba vērtējumam. Dažbrīd par vienu un to pašu grāmatu nākas lasīt pretrunīgas recenzijas: viens recenzents atzīmē, ka attiecinājā darbā nav vērtīgu trūkumu, bet otrs apgalvo gluži pretējo — ka tāni ir ļoti lieli trūkumi. Pats par sevi saprotams, ka tādas parādības mulsina ir grāmatas autoru, ir lasītājus.

Nav normāli, ka rakstos un recenzijās par bērnu literatūru kritiķi ļoti maz uztur vērību pievērs mākslinieciskajiem jautājumiem. Izskaidrojums šādi parādībām var būt tikai viens: kritiķiem vēl pietrūkst nepieciešamo zināšanu. Apspriedes uzdevums lēnām novērst līdzīgas parādības, panākt, lai kritiķa dotu izsmēlošu un objektīvu jebkuras bērnu grāmatas vērtējumu kā no idejiskā, tā arī no mākslinieciskā viedokļa. Tas, protams, būs iespējams vienīgi tad, ja kritiķi, gluži tāpat kā prozaļki un dzejnieki, dziļāk iepazīsies ar dzīvi un daudz neatlaidīgāk apgūs marksisma-leņinisma teoriju.

Padomju tauta ar milzīgu sajūsmu ceļ grandiozo komunistiskās sabiedrības ēku. Debesis slejas simti un tūkstoši jaunu dīzeņu celtni. Top visas tautas lepnums — komunistu celtnes, kuru celtniecības frontē, runājot A. Surkova vārdiem, ir visa mūsu zeme. Katra diena rada darba varoņus, un viņu ir bezgala daudz. Padomju cilvēku neatlaidība un uzvaras griba ir komunistu celtni pamatā. Mūsu jaunajai paaudzei jāzina, kādi brīnīši, pašizlīdzīgi un gaiši cilvēki ceļ mūsu rītdienu. Tā grib redzēt, kā cīņā par vēl dziļāku nākotni let komunisti un komjaunieši, bezpartejiskie boļševiki. Jaunā paaudze grib redzēt, kā viņi pārvar grūtības, lai zinātu, kā tās pārvaramas viņai pašai. Par nozīlošanu, latviešu padomju bērnu literatūrā ir ārkārtīgi maz darbu, kas atspoguļotu mūsu zemes darbaļaužu varonīgo cīņu.

Jau sen tiek cēlts jautājums par to, ka mūsu rakstnieki nav radījuši nevienu aizrautīgu grāmatu par skolas dzīvi, pionieru organizāciju. Līdz šim cik nekā iepriecinošu rezultātu nav, tāpēc apspriedē šim apstāklim būtu pievēršama izcila vērība.

Tikpat sāpīgs ir jautājums par krāšņas grāmatas radīšanu vismazākajiem lasītājiem. — grāmatas, kuras autori būtu ir rakstnieki, ir mākslinieki. Diemžēl, arī šinī laukā paveikts ļoti maz. Turpmāk jāpieņem visas pūles, lai mazie lasītāji varētu saņemt skaistas un saturīgas grāmatas. Par tādū grāmatu izdošanu daudz nopietnāk jādomā Latvijas Valsts izdevniecībai.

Gluži neapmierinošs stāvoklis ir bērnu dramaturģijā: šodien skolu skatuve nav piemērota vienlīdz, bet Jaunatnes teātris, tāpat arī Leļļu teātris ārkārtīgi reti var uzvest oriģināllugas. Mūsu dramaturģiem jāapzinās, ka turpmāk jādarā daudz vairāk, lai veicinātu bērnu dramaturģijas attīstību. Līdzīgs stāvoklis ir ar pasākām. Daudzus gadus pēc kārtas nevienas republikas rakstnieks nav uzrakstījis bērniem nevienu pasaku. Vai tas ir normāli? Nav normāli. Pasaku nevar un nedrīkst izvītrot no literatūras, jo tā ir liela audzinājoša nozīme.

Apspriedes gaitā katrā ziņā jācēl jautājums par populāri zinātnisko grāmatu, izziņošas un zinātniski fantastiskās literatūras radīšanu bērniem. Jāatbrīvojas no aizsprieduma, ka šie žanri ir mazāk svarīgi par citiem žanriem.

Republikas rakstniekiem ir visas iespējas radīt krāšņu un bagātu latviešu padomju bērnu literatūru. Tam ir nodrošināti visi priekšnoteikumi.

Nav šaubu, ka apspriedē, kurā piedalīsies arī vairāki mūsu brālīgo republiku rakstnieki, izteiks jaunu pacēlumu bērnu literatūrā. Katra rakstnieka pienākums ir radīt mūsu jaunajai paaudzei — komunistiskās sabiedrības paaudzei — cildenas grāmatas, kas audzinātu mūsu jaunatni bezgalīgā uzticībā Padomju Dzimtenēi un tautai, kas mācītu jaunatni pārvarēt jebkuras grūtības un šķēršļus.

V. Kaupužs

DZĪVĒ IZEJOT

Mūsu tēlotājas mākslas darbinieku saime saņem jaunu papildinājumu — 20 Mākslas akadēmijas absolventus. Ar savu diplomdarbu veikumu jaunie mākslinieki ieguvuši tiesības iekļauties padomju mākslinieku rindās.

Diplomdarbi ir ne tikai jauno mākslinieku idejiskās un mākslinieciskās izaugsmes apliecinājumi. Tie atspoguļo arī Mākslas akadēmijas devumu studentu audzināšanas un mākslinieciskās izglītības laukā. Protams, par to, ko Mākslas akadēmija saviem audzēkņiem var dot un jau sniedz šodien, kad ilgāku laiku notikusi un arī pašlaik notiek mācību procesa un pasniegšanas metožu pārkaršana, — no šā gada diplomdarbiem pilnā mērā nevaram spriest. Diplomdarbs nav tikai viena gada rezultāts. Tā panākumus nosaka sešos mācību gados apgūtās teoretiskās un specialās zināšanas.

Lai gan uz iepriekšējo un šī gada diplomandu mācību gaitu Akadēmijas pārorganizēšanās procesa grūtības atstāja savu iespaidu, — tomēr ar nepieciešamajiem pārkarojumiem tika panākts lūzums pasniegšanas sistēmā un metodēs. Daļēji par to priekšstatu dod jau šī gada diplomdarbi.

Nerunājot šeit par atsevišķu talantīgāko audzēkņu panākumiem (tādi ir bijuši katrā gada izlaidumā), pozitīvi jānovērtē tas, ka Mākslas akadēmija nānām kāpinājus diplomandu sekmju caurmēra līmeni. Daudzpusīgāka, nozīmīgāka kļuvis darbu tematika. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, nostiprinājies, kļuvis izteiksmīgāks realistiskās mākslas valodas pamats — zīmējums. Bagātāki, interesantāki ir sižetiskie risinājumi, gatavākas, nobeigtākas kompozīcijas.

Bet vai gūtā panākumi pilnībā apmierina šodienas prasības? Jāsa, ka ne. Šodien, kad mūsu tēlotājas mākslas laukā noris spraiga cīņa par padomju klasiskās mākslas radīšanu, kad sen vairs mākslas darba vērtību nenosaka pēc izvēlētas aktualās temas, bet tikpat liela mērā pēc mākslinieka prasmes radīt patiesus, izjustus mākslas tēlus, kas izteikti nevalnojamā mākslas formā valodā un savilpo, aizrauj, iedvesmo darbaļaudis viņu cīņā par komunistiskās nākotnes veidošanu, — šodien no ikviena jaunā mākslinieka var prasīt nesalīdzināmi vairāk.

Kādi tad ir gleznotāju diplomdarbos vērojamie trūkumi, kas neļauj vēl apmierināties ar šī gada izlaiduma sniegumu? Tie ir divējādas dabas. Pirmkārt, tos izsaka pasniegšanas metodiskā pielastās kļūdas, otrkārt — dažu diplomandu nepareizā pieeja izvēlētas temas risinājumam. Ja pievērsamies labākajiem šī gada diplomdarbiem — A. Toropina «V. Makovskis konsultē J. Rozentāla diplomdarbu», V. Andriņenko «Jaunlaulātie tirgū», V. Grechova «Jūrnieki atpūtā» un

veiksmīgākajam portreta sniegumam, kāds līdz šim bijis Mākslas akadēmijā — V. Formozova «Akademiķis T. Zalkalns savā darbnīcā», — jāsa, ka visi tie iepriecina ar interesantiem temas sižetiskajiem risinājumiem, vienkāršām, brīvām kompozīcijām, kas ļauj viegli lasīt autora domu. Sevišķi šie darbi aizkustina ar dziļo, patieso pieeju satura sniegumā.

Bet pie katrā no minētajiem darbiem vēl vajadzētu strādāt, panākt to pabeigtību gleznieciskā ziņā, lai diplomdarbi ne tikai ļautu nojaust, ka aiz tiem stāv talantīgi, idejiski sagatavoti mākslinieki, bet lai tie pilnā mērā apliecinātu autoru meistarību, profesionālās zināšanas.

Gleznieciskās valodas attīstāšana pusvārdā jo sevišķi asi izjūta labi iecerētajos darbos — J. Konīņa «Liela loma», J. Staško «Jaunajā maiņā», Z. Mucenieces «Skolnieču-telcāmnieču apbalvošana» un pēc temas izvēles tik nozīmīgā, vajadzīgā diplomdarbā kā A. Nalogina «Miera delegate». Šeit redzama nepietiekami sistemātiska pieeja un stingras pakāpenības neievērošana diplomdarba tapšanas gaitā. Liela diplomdarbam atvēlēta laika daļa veltīta kompozīcijas meklējumiem, darbam pie kartona, bet atlikušais laiks glezniecisko problēmu risinājumam izrādījies nepietiekams. Tāpēc daudzos, pat labākajos darbos toņu un krāsu attiecības palikušas neizsvērtas, neatrisināts gleznu kolorīts.

Nepietiekoshi stingra bijusi arī diplomdarbu vadītāju prasība pēc gleznieciskā mērķtiecīgā, precīzā un skaidrā dabas studiju materiāla, bez kura nav iespējams panākt dziļu formas izpratni un sniegt reālu krāsu risinājumu.

Negatīvajām parādībām diplomdarbos nav tikai metodoloģiskas dabas iemesli. Bieži vien vaina meklējama pašu diplomandu aukstajā, racionālajā pieejā izvēlētas temas risinājumam, attieksmēm pret tēlojamo. Tā M. Zēbergas «Socialistiskās sacensības saistību parakstīšana» nav radošas mākslinieka pieejas, kas atdzīvīnātu, iesildītu, padarītu patiesus un skatītājam tuvus gleznā sniegtos kolchoznieku tēlus.

Dziļāk izjūtot un izprodot attēlojamā notikuma jēgu, tuvāk pazīstot izraudzīto tēpu, mākslinieci noteikti būtu pratusi galveno akcentu darbā vērst uz padomju ļaužu tēliem, to iekšējiem pārdzīvojumiem.

Māksliniecisku pārdzīvojumu, satraukumu neizsaka arī D. Peinbergas darbs «Jaunajās kolchozu kūtiņās». Zināmā mērā notikumu attāstījuma robežās vēl paliek arī L. Mošenkova diplomdarbs «Jaunā tehnika» un J. Staško «Jaunā maiņa».

Kur gan citur, ja ne jauno mākslinieku darbos, it sevišķi spoži jādzirk-

sti mākslinieciskai domā! Radošās degmes un kvēla aicinājuma pilnam jābūt ik vārdam, kuru padomju skatītājam saka jaunais mākslinieks.

Tikko sacītais attiecināms arī uz jaunajiem dekoratoriem. R. Blumbergas «Dekorāciju skicēs Lermontova dramai «Maskarade» un I. Zuriņa «Dekorāciju skicēs Sekspira dramai «Romeo un Jūlija» trūkst lugu satura atklāsmē vajadzīgās iejūtas un pārdzīvojuma.

Grafikas fakultati ar diplomdarbu «Ilustrācijas Volņičas romanam «Dundurs» beidzis J. Grants. Diplomdarbā iepriecina prasme atsegt un dzīvi, patiesi attēlot romāna satura galvenās līnijas, sniegt romāna varoņu tipiskās rakstura iezīmes, brīvi, nepiespiesti veidot kompozīcijas. No apdāvinātā grafika varētu vēl prasīt realistiskāku nobeigumu gan zīmējumā, gan melnās krāsas tonālā izstrādājumā.

Par savu turpmākā darba lauku grafike M. Staras (diplomdarbs — «Ilustrācijas J. Raipa bērnu dzejam») izraudzījusies grāmatu ilustrēšanu mazajiem lasītājiem.

Šī gada skulptūras fakultātes diplomdarbi aptver samērā vienveidīgu tematiku. Gandrīz visi diplomandi strādājuši pie figurālā portreta.

Padomju Latvijas skulptoru saimes vēl neatrisinātu problēmu — K. Marksa tēlu — savam diplomdarbam izraudzījies V. Pavlovs. Nozīmīgo, atbildīgo tēmu, kuras risinājumam šādāmas sevišķi augstas prasības, gribētos redzēt profesionālā gatavākā, nobeigtākā sniegumā.

No samērā veiksmīgiem diplomdarbu risinājumiem jāatzīmē E. Purenīņas Nopelniem bagātā mākslas darbinieka A. Lapina figurālais portrets. Līdzīgi savu diplomdarbu «A. Frinbergs» rakstījis arī E. Upenika.

J. Paasa «Prof. R. Peišes» tēla sniegumā vajadzētu panākt atbilstāku, mākslinieciski plastiskāku veidojumu, daudzpusīgāku, izsmēlošāku garīgās sejas raksturojumu.

Samērā grūtu — darba tēmu — savam diplomdarbam «Bronzas lēdža» izraudzījusies A. Veinbacha. Vienkāršās darba darītājas figurā A. Veinbacha uzrāda teicamu veidojumu, saņemdz dzīvu, plastisku formas izteiksmi, ar ko radījusi pacilātu, vispārīgu tu padomju darba sievietes tēlu.

Zēl, ka nevienas no skulpturālajiem darbiem nav darināts «materiālā», kas palīdzētu spīgtāk izteikt darbu saturu.

Turpmākajā darbā Mākslas akadēmijai jānodrošina jaunajai mākslinieku maiņai vēl augstāks idejiski teoretisko zināšanu un mākslinieciskās kultūras līmenis, lai mūsu talantīgā jaunatne droši, nemaldīgi varētu nostāties uz socialistiskā mākslas veidošanas ceļa.

I. Kreituse

Dailliteratura žurnālā „Bērība“

Pēdējos gados bērnu literatūrā pievērstis sevišķi daudz uzmanības. Vissavienības un atsevišķu republiku mēroga sarīkojumos vairākkārt novērtēti sasniegumi un trūkumi šai literatūras nozarē. Iztirzātas svarīgas problēmas, izvirzīti konkrēti uzdevumi. Arī Padomju Latvijā bērnu literatūras jautājumi jau ilgu laiku ir sabiedrības uzmanības centrā. Un tas ir gluži dabiski, jo literatūras vareno ieroču pilnvērtīga izmantošana mūsu jaunās paaudzes komunistiskajai audzināšanai ir pats cildenākais, pats atbildīgākais uzdevums, kas uzlicēts rakstītā vārda māksliniekiem.

Latviešu padomju bērnu literatūras pasīvējais stāvoklis visprecīzāk atspoguļojas žurnālā «Bērība», vienīgajā mūsu republikas preses orgānā, kuram ir visas iespējas plaši publicēt labāko, ko mazajiem lasītājiem devuši prozaļki, dzejnieki un dramaturgi. Mūsu priekšā šā gada «Bērības» pirmie seši numuri. Kā tajos leivietotie daļdarbi atbilst lielajam, arvien pieaugošajam prasībām, ko bērnu literatūrai uzstāda mazie lasītāji un visa sabiedrība?

Mēģinot rast atbildi šim jautājumam, saduramies ar nopietnām nepilnībām žurnāla publicētajā materiālā.

Vispirms par tematiku. Šai ziņā «Bērība» sistemātiski, kaut arī nepietiekami strauji, uzlabojas. Publicētajos stāstos un dzejoļos runā par daudziem un dažādiem svarīgiem, aktualiem jautājumiem. Ļoti apsveicami tas, ka arvien vairāk vērtības pievērš skolas un pionieru organizācijas dzīvei. Rakstniekiem un žurnāla redak-

cijai allaž jāatceras, ka pats galvenais padomju bērnu uzdevums ir labi mācīties, ka skola un pionieru organizācija, līdztekus ģimenei, ir izšķirošs faktors jaunā padomju cilvēka augšanā, viņa rakstura, viņa pasaules uzskata un morālās sejas veidošanā. Skola un mācības ieņem centrālo vietu mūsu bērnu dzīvē. Tā tam jābūt arī bērnu literatūrā. Pārlopojot «Bērību», pārliecināties, ka redakcija šo patiesību izprot arvien labāk. Bet, pievērsot galveno uzmanību skolas dzīvei, bērnu rakstnieki bieži vien kļūst vienpusīgi, alžmirst, ka padomju skola nav atrauta no dzīves, ka ikviena bērna skolas gaitās, mācībās, pionieru organizācijas nodarbībās un visvairāk tai laikā, ko viņš pavada mājās, vienmēr un visur, dziļi ietekmēdama, atbalsojas apkārtējā dzīvē, tas, ko dara, par ko cīnās vecāki, skolotāji un citi pieaugušie cilvēki. Latviešu padomju bērnu rakstnieku darbos pieaugušo cilvēku tēli vēl joprojām ir tikai palīgizteiksmes sižeta darīšanā. Piemēris teiktajam varam atrast gandrīz vai katrā žurnāla numurā — O. Ģērmanes stāstā «Caklās rokas», U. Rogas tēlojumā «Mūsu tālie draugi», V. Branka stāstā «Skolā», M. Salnājas vienlīdzīgā «Pirmā godalga» u. c.

Viena no raksturīgākajām bērnu īpašībām ir zinātkāre. Dzirdēdams pieaugušo cilvēku sarunas par socialisma celtniecības panākumiem tautas demokrātijas valstīs, par Korejas, Vjetnamas, Malajas un citu tautu brīvības cīņu pret imperialistiskajiem verdzinātājiem, par darbaļaužu nepanesamo dzīvi kapitāla zemēs, padomju bērns grib tuvāk iepazīties ar šīm tā-

lajām zemēm, grib uzzināt, kā klājas turienes bērniem. Šī prasība katrā ziņā jāapmierina, jo, to darot, mēs ne tikai paplašinām bērnu zināšanas, bet audzinām viņos padomju patriotisma jūtas, lepnumu par savu socialistisko Dzimteni, izkopjam atbildības sajūtu Tēvzemes priekšā. Protams, šādi tematikā var veltīt arī parastu publicistiku. Taču tā nekad neatzraus un neietekmēs lasītāju tā, kā to spēj dailliteratūra. Latviešu padomju rakstnieki tikpat kā nemaz neraksta par dzīvi ārpus mūsu zemes robežām. Tāpēc «Bērība» izlīdzas ar tulkojumiem. Izvēlēti labi, interesanti darbi, piemēram, N. Kaļmas stāsts «Lifta zēns Toms», korejiešu pioniera Pak Ken Suk stāsts «Pionieru gvarde». Bet šo darbu ir pārāk maz.

Daudzās bērnu literatūrā veltītās sanāksmēs pārlēzi izvirzīts uzdevums pārvarēt tematikas un žanru vienpusību. Tika runāts, ka jāizkopj zinātniskās, piedzīvojumu, humoristiskās literatūras žanrs, ka vairāk jāraksta par FRA skolu dzīvi, par sportu, turismu, dažādu zinātnes un tehnikas pulciņu nodarbībām. Liela nozīme piešķirama bērnu iepazīstināšanai ar pagātnes notikumiem, ar darbaļaužu bērnu sūro likteni buržuāzijas kundzības gados, ar tautas varonīgo cīņu par padomju varu. Neskatāmas reizes atzīts, ka vislielākais latviešu bērnu literatūras parāds lasītāju priekšā ir tas, ka nav stāstu, poēmu, lugu par padomju tautas lielo vadoņu V. I. Leņina un J. V. Staļina dzīvi un darbu, nav apgalisoti paši izšķirošie posmi padomju tautas vēsturiskajās gaitās. Ap-

Turpinājums 5. lappusē

Jelgavas Dramas teatra viesizrādes

Pagājušo svētdien Dailes teatra telpās noslēdzās Jelgavas Dramas teatra viesizrādes Rīgā. Runājot par šā teatra sasniegumiem Rīgā, termins «viesizrādes» varbūt nav īsti vietā. Jelgavas teatra pastāvīgā skatuve un darba telpas līdz teatra ēkas uzcelšanai pašlaik nepastāvēja, tāpēc katru savu inscēnējumu, bet, ja nemam vērā, ka Jelgavas teātris lielāko tiesu ir izbraukumos pa tuvākiem un tālākiem lauku rajoniem, tad par nupat notikušajām izrādēm varam runāt kā par īstām viesizrādēm, kurās Rīgas skatītājs varēja iepazīties ar visiem jaunākajiem, ievērojamākajiem šā teatra iestudētajiem, dziļi ielūkojoties tā jaunrades īpatnībās, vērot apdāvinātā kolektīva īpatnību, ļoti interesantu seju.

Partijas vēsturiskie lēmumi par dramaturģiju un citiem ideoloģiskiem autājumiem varenī palīdzējuši visiem padomju teātriem izauzt līdz lielai, kaujinieciskai, cildenu ideju apgarotai realistiskai mākslai, atbrīvoties no rutīnas, no amatnieciskās uzspēles. Spilgti piemērs tam ir arī Jelgavas teātris. Darbs ar nopietnu, sabiedriski nozīmīgu repertuāru bijis droši pamats ansambļa skatuviskās meistarības izkopšanai. Nepieciešamība atrast ārējās izteiksmes līdzekļus dziļu iekšēju pārdzīvojumu, spraigas iekšējās darbības atklāšanai radījis kolektīvā veselīgu radošu atmosfēru, kas nodrošina režisoru un aktieru idejisko un māksliniecisko attīstību. Šī laikā likvidētas formalisma paliekas, līdz galam izskauta ideja par «tīro mākslu», kas, pārņakusi no vecā Jelgavas teatra, te vēl kādu laiku mēģināja veģētēt. Ne vēsta valsts nav palicis arī no tā diletantisma, kas pirms dažiem gadiem pārdēvēja dažu, īpaši jaunāko aktieru sniegumu. Šodien Jelgavas teātris ir pilnvērtīgs socialistiskā realisma mākslas propagandētājs un līdzveidotājs. To ļoti spilgti un pārskaatami rādīja Dailes teātri notikušās izrādēs.

Runājot par vietu, ko Jelgavas teātris ieņem mūsu republikas mākslas dzīvē, jāuzsver tā radošā patstāvība, savdabība. Šim kolektīvam izveidojies tas, ko, runājot par atsevišķu cilvēku, par vienu mākslinieku, mēs apzīmējam ar vārdu «personība». Jelgavas teātris nav kāda cita lielāka, mākslinieciskām darbībām bagātāk apveltīta teātra filiāle, tas nekad un neko neatdarina, bet meklē pats savus, sava kolektīva radošajām īpatnībām atbilstošus ceļus. Šāda patstāvīga ceļa iekārtošana Jelgavnieku kolektīvam atveģēlina tas, ka te ir valrāki ļoti savdabīgi, spilgtām individuālām iezīmēm apveltīti aktieri, piemēram, Arturs Kalējs, Evalds Merčs, Helmars Velze, Elza Barūne, Elza Radziņa, Vera Singajevska un vairāki citi. Kā saka, savs rokkrasts ir arī teatra galvenajam režisoram Aleksandram Leimanim un režisoram

LPSR Nopelniem bagātajam māksliniekam Pēterim Lūcim. Tāpat nevar neminēt, ka Jelgavas teātri pastāvīgi darbojas viens no talantīgākajiem un lietpratīgākajiem skatuves gleznotājiem mūsu republikā — Arvids Spertals. Tas viss ir ļoti svarīgi. Taču pats galvenais, uz kā balstās Jelgavas teātra mākslinieciskā patstāvība, pats svarīgākais, kas raksturo teātra seju, ir visa kolektīva nopietnā cenšanās augt, piekļūt pašiem padomju skatuves mākslas meistarības pamatiem, dziļi izprast sava darba sabiedrisko jēgu.

Ir bijuši inscēnējumi, kur šīs cenšanās it kā mazliet aprūcās, kur tēlveidotā nevis rūpīgi studiju rezultātā, bet palauzoties uz intuīciju un rutīnu. Visos šajos gadījumos noslīdējuši inscēnējumu vai atsevišķu tēlu mākslinieciskā vērtība, un lielā mērā izuduši teātra sejai raksturīgi, savdabīgi vaibsti.

Tā pa daļai iznācis, piemēram, ar A. Kuzņecova lugas «Paceltās buras» inscēnējumu. Tiesa, viduvējs šai gadījumā bijis pats dramaturģiskais materiāls. Savu varoņu raksturu atklāšanai autors bieži vien izmantojis nevis cīņu, darbību, iekšēju un ārēju konfliktu atrisinājumus, bet tiešu deklarāciju, kailu apgalvojumu. Režisors P. Lūcis un aktieru kolektīvs acīm redzot uzskatījuši šos lugas trūkumus par nepārvaramiem, samierinājušies ar to, ka valrāk par vidusmēra izrādē te radīt neizdosies. Tēlu piepildīšanai viņi nav centušies līdz galam izmantot arī to vērtīgo, kas ir šai lugā. Bet pašā lugas idejā, daudzos dialogos, kas atklāj padomju medicīnas darbinieku pašapziņību, novatorismu, cieņas saiti ar visas tautas dzīvi, ir vērtīgi norādījumi, kurus prasmīgi izlietojot, iespējams darīt dzīvus, pilnasinīgus visus lugas varoņu tēlus. Pagaidām augsta mākslinieciskā līmeņa tēlus spējuši izveidot vienīgi A. Kalējs un V. Singajevska, pa daļai arī A. Jan-

sone. Teātrim pie šā inscēnējuma vēl derētu pastrādāt. Lugas svaigā tematikā, cildenā doma par lauku dzīves apstākļu tuvināšanu pilsētas apstākļiem prasa, lai kolektīvs liktu lietā visas savas iespējas īsti nozīmīgas izrādes radīšanai.

Viesizrāžu repertuārā bija vēl 5 lugas: G. Mdivani «Labas gribas cilvēki», N. Vētras «Ar dziesmiņu druvi gāju», I. Turgeņeva «Mēnesis uz laukiem», Lope de Vegas «Atjautīgā mīlētāja» un H. Fasta romana «Brīvības ceļš» dramatizējums.

Jau pats repertuārs liecina, cik lielā vērtībā Jelgavas teātri pievērsta padomju lugām (50%). Nekādi iebildumi nav ceļami arī pret klasisko lugu izvēli. Lielā mākslinieciskā un sabiedriski politiskā vērtība ir Fasta romana dramatizējums.

«Labas gribas cilvēki» un «Ar dziesmiņu druvi gāju» teātra repertuārā ir jau diezgan ilgu laiku. Taču viesizrādēs šie inscēnējumi skanēja tikpat svaigi, atzautīgi kā pirmajās izrādēs. Acīm redzot Jelgavas teātri goda vieta ierādīta ļoti vajadzīgajam, taču bieži vien aizmirstajam lozungam: «Katra izrāde — pirmizrāde». Ceļojot teātra (tādi īstenībā ir visi mūsu republikas periferijas teātri) apstākļos tas ir liels nopelns. Nemīļgajos pārbaucienos ātrāk noveco dekorācijas, rekvizīti utt. Bet tas nav pats galvenais. Ārējus defektus teātris izlabo katreiz, kad atgriežas mājās. Grūtāk ir noturēt istajā līmenī izrādes iekšējo dinamiku, spraigumu, radošo atmosfēru uz skatuves. Tas ne vienmēr izdodas stacionarajos teātros, kur ir visi apstākļi un priekšnoteikumi, kas sagatavo aktieri iznāksnā uz skatuves. Kā tad lai to izdara aktieri, kas katru reizi spēlē uz citas skatuves, gērbjas un grimejas citā gērbtuvē (ja tāda vispār ir) un kad bieži vien aktierim vienkārši pietrūkst laika sevi pienācīgi mobilizēt izrādē? Te vajadzīga

liela iekšēja disciplinētība, ļoti apzinīga pieeja savam darbam, savai mākslai. Jelgavas teātra aktieriem šo īpašību netrūkst.

Dziļu prieku skatītājiem sagādāja I. Turgeņeva lugas «Mēnesis uz laukiem» inscēnējums. Šo lugu pazīstam no izrādēm Akademiskajā Dramas teātri un labi zinām, cik augsta mākslinieciskās prasības tā uzstāda ikvienam aktierim. Turgeņeva dramatisma ir daudz liriskas. Vajadzīga laba gume, cildena vienkāršība, lai te izvalrītos no sentimenta un salkanības, uz ko pāvēdina Islajeva mājā valdošā atmosfera. Nataļjas Petrovna un Mičaila Rakitina attiecības. Tiklīdz izrādē ieskanas sentimentāla topi, tā kļūst mūdienu skatītājam sveša, nevajadzīga, zūd Turgeņeva iecerētā doma. Jelgavas teātris no visiem šiem trūkumiem un kļūdām spējis izvairīties. Izrāde ir pilnīgi realistiska, personāžu pārdzīvojumi parādīti atturīgi, taču nekā nezaudējot no sava skaudruma. Lielu panākumu Nataļjas Petrovna lomā guvusi apdāvinātā aktiše E. Radziņa. Viņas rūpīgi niansētais tēlojums ne brīdī neizslīd no izrādes ritma, nekur nenonāk pretrunā ar lugas realistisko traktējumu. Režisors A. Leimanis ar šo inscēnējumu teicami apliecinājis sava spējas psiholoģiski sarežģīta uzveiduma veidošanā. Īpaši jāatzīmē viņa prasme radīt izrādē noskaņu un panākt precīzu, nekur nepārtrūkstīgu saskari starp personāžiem.

Ar lielu interesi skatītāji vēroja abus jaunākos inscēnējumus — «Atjautīgo mīlētāju» un «Brīvības ceļu».

Lope de Vegas klasiskās komēdijas izrādē ļoti vispusīgi parādīja aktieru profesionālo meistarību, spēju sniegt brīvu, atraisītu tēlojumu, asu raksturojumu. Režisors A. Leimanis šai izrādē lepicināja ar atjautīgām mīzanscenām, interesantām, darbības attīstību ļoti balstošām intermedijām un ļoti spraigu izrādes tempu. Ist sakot,

Rīgas pilsētas mākslinieciskās pašdarbības skats

Padomju Latvijas 12. gadadienas priekšvakarā, pagājušo svētdien, notika Rīgas pilsētas mākslinieciskās pašdarbības skates noslēguma koncerts. Kultūras un atpūtas parkā pulecējas rajonu skatēs labākās sekmes guvušie kolektīvi — kori, orķestri un deju pulciņi, kā arī individuālie izpildītāji. Rūpīgi izstrādātie priekšnesumi liecināja, ka, skatē gatavojoties, daudz un pašapziņīgi strādājuši tiklab paši kolektīvi, kā arī viņu vadītāji, nemīgti celdami izpildījuma māksliniecisko līmeni, papildinādami savu repertuāru ar jauniem vērtīgiem darbiem.

Koru vidū labākās sekmes guva

Medicīnas darbinieku nama jauktais koris (diriģents b. Melnbārdis), Mēbeļu kombināta Nr. 1 jauktais koris (diriģents b. Zelmens), fabrikas «Aurora» sieviešu koris (diriģents b. Guņņajevs), Valsts bankas sieviešu ansamblis (vadītāja b. Rumēra). Labas sekmes guva arī vairāki solisti.

Disciplinētu un tehniski drošu spēli demonstrēja diriģenta b. Nādzina vadītais Rīgas jūras ostas plašais pūtēju orķestris. Šis kolektīvs jau tik tālu nobriedis, ka spēj sagatavot atbildīgu koncerta programmu. Labas sekmes guva arī Tirdzniecības darbinieku kluba krievu tauts in-

strumentu orķestris (diriģents b. Smirnovs), LRAP Kultūras nama akordeonistu ansamblis (vadītājs b. Prieditis) un Poligrāfiskās rūpniecības un preses darbinieku kluba latviešu tautas instrumentu ansamblis «Koklētājs» (vadītājs b. Tomariņš).

Krievu gatavību rādīja arī deju pulciņi. Ar spraigu, tehniski vingru izpildījumu izcēlās LRAP Kultūras nama kolektīvs (vadītāja b. Sama), kā arī Tirdzniecības darbinieku kluba pulciņi (vadītājs b. Čanga) un vairāki citi.

Koncerts izvērtās par nozīmīgu Rīgas darbaļaužu kultūras svētkiem.

Turpinājums no 4. lappuses

skatāmājos sešos «Bērības» numuros visi šie temati pamesti novārtā.

Tātad jau no tematikas viedokļa vien daļlitteratūras nodaļu «Bērība» nevar uzskatīt par apmierinošu. Augstāku gribētos redzēt arī publicēto darbu māksliniecisko kvalitāti. Te gan jāatzīmē, ka šogad «Bērībā» gandrīz nav nemaz nesastopam mākslinieciski ļoti vājus darbus. Redakcijas prasības acīm redzot kļuvis stingrākas. Formā neveikli, diletantiski stāsti un dzejoļi vairs neparādās. Bet vēl joprojām lielam lielā daļā iespiesto darbu ir visai viduvēji, neizceļas ne ar interesantu, dziļu domu, nedz arī ar spilgtu, atzraujošu izstrādājumu. Īpaši gribētos pievērst uzmanību valodas izkopšanai. Daudzos darbos tā vēl ir bāla, nabadzīga.

Protāms, žurnālā ir arī tādi darbi, uz kuriem šis pārtietums nekādi nav attiecināms. V. Luksa sprāgajā dzejoļi «Komjaunieši», J. Vanaga savilpojošā, slrsnīgā dzejoļumā «Mātes rokas», A. Sakses stāstā «Dziesmotie draugi», Br. Sauliņa dzejoļos un atdzejoļumos skaidri, ikvienam bērnam izprotami izteiktāis nozīmīgais saturs veiksmīgi iekļauts teicamā formā, labskanīgā valodā, kur katram vārdam ir svarīga vieta daļdarba audumā. Redakcijai vajadzētu panākt, lai visi autori līdzinātos pēc šiem paraugiem. Tad stāstu un dzejoļu paustās domas daudz ātrāk un daudz dziļāk iespiesties mazo lasītāju sirdīs.

Labā literārā forma, izteiksmīga valoda ir asākie ieroči rakstnieka rokās. Ja pats rakstnieks to dažkārt aizmirst, ļauj saviem ieročiem apšūbēt un notruināties, tad redakcijas uzdevums pievērt autora uzmanību šiem ļautājumiem. Žurnālā iespiesta diezgan

daudz darbu, korus varēja un vajadzēja labot, stipēt, spodrināt. Lūk, dažī piemēri. «Bērības» 1. numurā leviētois labi iecerēts, izjusts dzejoļis «Vēstule no Korejas». Bet autoram L. Pēlmanim piemīt nelāga tieksme uz pamazināmajiem vārdiem. Tādā vārdi kā «asariņas», «vēstulīte», «aploksnīte» lielā mērā atņem dzejoļim māksliniecisko vērtību. Redakcijai vajadzēja uz to norādīt. Lasītāji būtu bijuši pateicīgi, ja sava stāsta «Drosmitie uzvar» («Bērības» 3. num.) kompozīciju autors I. Muļnieks būtu rūpīgāk izsvēris un izstrādājis «Bērības» 2. numurā leviētois O. Gērmānes stāstiņš «Caklās rokas». Doma laba, bet tās mākslinieciskais ietērps veidots visai neveikli. Traucē vienmūlās, neindividualizētais dialogs un jo sevišķi — uzmācīgā didaktika, no kuras atbrīvoties varēja itin viegli. Par valodas, stila ļautājumiem nopietni jādomā stāstniekiem V. Brankam un V. Kliveram. So autori darbi liecina, ka viņiem ir ko teikt. Patīkami arī tas, ka viņiem nav tendenču samākslot, izraibināt un izskalstīt savus darbus. Taču viņu valodas vienkāršība dažreiz kļūst par primitivismu. Un tas vairs neder. Sādu piemēru virkni varētu turpināt. Bet tam nav nozīmes, īpaši tāpēc, ka arī valodas ziņā žurnālā vērojama uzlabošanās.

Mums šķiet, ka vislielākais «Bērības» trūkums ir publicēto literāro darbu bālasinība. Katrā numurā sastopamies ar stāstiem un dzejoļiem, kuru pamatā likta laba, bērnu audzināšanai vajadzīga ideja, arī šo darbu forma ir itin pienemama, valoda rīt gludi. Viss liekas kārtībā. Bērns šādu darbu izlasa bez piespiešanas, viņu neapgrūtinā izteiksmes neveiklības, neskaidri vai nepareizi formulējumi. Bet tas arī

ir viss. Nekādu dziļāku pēdu viņa apziņā nepaliek. Tas pats sakāms par abiem šā gada pirmajā pusē publicētajiem viencēlieniem — A. Vanaga «Draugi» («Bērības» 4. num.) un M. Sainājas «Pirmā godalga» («Bērības» 6. num.).

Lai šo domu ilustretu, salīdzināsim Vanaga un Sainājas viencēlienus ar P. Jāļceva viencēlienu «Noslēpums» («Bērības» 2. num.). Arī šis pēdējais nav nekāds klasiskais meistardarbs. Tam ir vēl daudz trūkumu. Daudz zīmīgāku, daudz interesantāku varēja vēlēties, piemēram, skolotāja raksturojumu. Taču Jāļceva ludiņa atzrauj un savilpo gan skatītāju, gan lasītāju, ko par Vanaga un Sainājas sacerējumu nevar teikt. Kāpēc tā? Abi oriģinālvienčēlieņi taču uzrakstīti pavisam piegema-mi. Abi stāsta par mūsu bērnu dzīvi, raksturo viņu draudzību, biedriskumu, parādā pionieru kolektīva lielo lētēmi atsevišķu skolnieku raksturu veidošanā. Vairā ir tā, ka Vanaga un Sainājas viencēlienos nav lielu notikumu, kad lugas varoņi veic kaut ko tādu, kas patiešām var aizkustināt. Te viss ir pārāk sīks un pelekis. Turpretim piemērtējā Jāļceva ludiņā ir varonība, uzopurēšanās cita labā, cildena augstsirdība. Te ir daudz lielākā mērogā. Tajā viens zēns izglābj otra bērna dzīvību, nedomādams par briesmām, kas draud viņam pašam. Pēc visa tā šis virsīgākais zēns prot slēpt savu varonību, jo viņš ir vienkāršs, atturīgs padomju skolnieks, un turklāt viņa atturība nāk par labu draugam. Lūk, te ir maza ludiņa, kas žurnālā aizņem tikai dažas lappuses, tā stāsta par mazliet zēniem. Bet notikums ir liels, skaists, tikai padomju cilvēkiem raksturīgas varonības apgarots. Un tādēļ, šo lugu lasot vai

raugoties uz skatuves, bērni ir savilpo-ti līdz sirds dziļiem.

Mūsu mazais lasītājs grib, lai viņam veļlito literāro darbu varoņi būtu cīnītāji, lai viņi pārvar lielas, nozīmīgas grūtības, lai viņi savu padomju skolēna stāju, savu pioniera godu apliecina un aizstāv tādās situācijās, kur patiešām vajadzīga īsta virsīgība, drosme, neatlaidība un attapība. Bet lielum lielā daļā darbu, ko bērniem veļlījuši latviešu padomju rakstnieki, visa tā trūkst.

Ja spriežam pēc «Bērībā» publicētajiem darbiem, mūsu bērnu rakstnieki izvairās parādīt savos darbos asus konfliktus, lielas cīņas, dziļus pārdzīvojumus. Viņu darbos nav īstu varoņu. Un kamēr nebūs šo varoņu, kas aizrauj mazos lasītājus, noder viņiem par paraugu, par atdarinājuma objektu, tikmēr nebūs arī īstas lielas bērnu literatūras, tikmēr rakstnieki būs parādnieki mūsu bērnu priekšā. Nav divu domu, ka uzrakstīt darbu, kas tēlo lielus savilpojošus notikumus, ir daudz grūtāk nekā pačalot par glūzi ikdienišķām parādībām. Tāpat radīt varoņu tēlu ir daudz atbildīgāks un sarežģītāks uzdevums nekā uzzīmēt glūzi ikdienišķu zēnu vai meiteni. «Bērības» redakcijai vajadzētu pie-līkt maksimāli daudz pūļu, lai pie-spiestu rakstniekus atteikties no vieglākās pretestības ceļa, lai viņi, rakstot dzejoļi, stāstu vai lugu žurnālam, neraudzītos uz šo darbu kā uz kādu blakus lietu, bet vāktu materiālus, strādātu tikpat rūpīgi, ar tādu pašu kvēli un degsmi, kā viņi to dara, kad raksta «lielo literatūru»; lai viņi nebaldītos no atbildības, kas neizbēgami saistās ar asu, aktuālu problēmu iztir-zāšanu, dramatisku konfliktu atrisinā-

«Atjautīgā mīlētāja» iestudēta labā mākslinieciskā līmenī, atbilstoši padomju teātra tradīcijām Rietumelropas klasisko komēdiju interpretēšanā. Izrādes sākumā gan likās, ka E. Merčs un E. Barūne pārāk sabiezinajuši krāsas un var nonākt līdz tēla karikējumam. Taču turpinājumā viņi tēlu pasvītroti satīrisko zīmējumu attaisno, organiski iekļauj lugas tēlu sistēmā.

Dažus vārdus par dejām. Jautrai spāniešu komēdijai deja ir nepieciešama. Bet šim dejām mūsu teātru uzvedumos lielāko tiesu ir divertimenta raksturs. Deja te ir priekšnesums pats par sevi, kas tikai kuplina izrādē, bet nevirza to uz priekšu. Jelgavas teātris izvēlēties citu pieeju. Te katrā dejā ir notikums, kas cieši saistās ar visiem pārējiem lugas notikumiem, sekmē darbības attīstību. Dejojājs izsaka savu pārdzīvojumu nevis skatītājam, bet partnerim, izsaukdams viņā tieši tādas emocijas, kas atbilst darbības pašreizē-jai norīsei. Tas lielā mērā ceļ visas izrādes iedarbību skatītājos.

Pats pēdējais Jelgavas teātra inscēnējums ir H. Fasta «Brīvības ceļš». Dramatizējums iestudēts Valmieras teātra galvenās režisores A. Lāces vadībā. Skatītājiem to pirmo reizi parādīja viesizrāžu noslēgumā. Veikts sabiedriski nozīmīgs, atbildīgs uzdevums. Un veikts ar atzīstamām sekmēm. Izrāde savijona, liek no visas sirds just līdzī nēģeru tautas ciešanām, viņu centieniem pēc cilvēcīgas dzīves, pēc brīvības un līdztiesības. Tāpat izrāde modina asu, neapslāpējamu naidu pret ASV valdošo aprindu varmācību, pret cilvēka cieņu apkaunojošo rasismu, kas arī šodienas Amerikā zeļ pilnos ziedos. Bet izrādē vēl nav pilnīgi gata-va, nav nobriedusi. Pie tās vēl jāpa-strādā. Viena no galvenajām romana sīzētiskajām līnijām — tas, ka tauta izvīrza un izaudzina Gideonu Džekso-nu par savu vadoni — skan pārliecī-noši. Bet šī Gideona līnija, viņa per-sonīgā cīņa, personīgā tragedija maz-līet aizēno visas tautas cīņu, visas tau-tas tragediju. Tāpēc jāpastiprina nēģe-ru tautas pārstāvju tēli, valrāk jāak-centē viņu vieta izrādē. Te negribam teikt, ka vajadzīgi kādi būtiski, lieli labojumi. Nekādu kardīnālu kļūdu nav. Izrāde veidota pareizi. Vajadzīgs atse-višķu detaļu, mīzanscenu rūpīgāks iz-strādājums. Tas palīdzēs, spēcīgāk skanēt romana un dramatizējuma ide-jai. Nav šaubu, ka, rudenī atsākot dar-bu, Fasta «Brīvības ceļš» būs viens no labākajiem, savilpojošākajiem inscē-nējumiem Jelgavas teātri, kas daudz dos skatītājiem tiklab Rīgā, kā arī uz laukiem un periferijas pilsētās.

Viesodamies Dailes teātri, Jelgavas teātris pārliecinoši parādīja, ka tajā darbojas veselīgs, nobriedis, saliedēts un pastāvīgi augošs kolektīvs. Šis īpašības nodrošinās teātrim arvien lielākus panākumus nākotnē.

šanu, jo pretējā gadījumā viņiem beidzot nāksies atbildēt par bailēm no atbildības.

Mums šķiet, ka tieši šai virzienā meklējama «Bērībā» publicēto daļ-darbu galveno trūkumu un nepilnību sakne, tieši šeit meklējama arī vājā-kā vieta pašas redakcijas darbā.

Vēl jāatzīmē, ka aizritējušajā pus-gadā žurnāls sācis turpinājumos pub-licēt divus ļoti interesantus, nozīmī-gus darbus. Viens no tiem ir N. No-sova stāsts «Viļa Majejevs skolā un mājās», par ko autoram šogad pie-šķirta Staļina premija, otrs — A. Tai-ča stāsts «Vēstules no Karpovkas». Par abiem šiem darbiem var droši teikt, ka tie ir liels ieguvums «Bērni-bas» lasītājiem. A. Talcim gan uzma-nīgāk jārūpējas, lai atsevišķi turpinā-jumi (piemēram, 5. numurā) nenoslī-dētu no visumā teicamā mākslinieciskā līmeņa. Sajā stāstā autors dzīvi, saistoši, katram bērnam saprotami tēlo ģeņina vārdā nosauktā kugniecības ka-nala celtniecību, izcilos celtniekus, pavēsti par darbu milzīgo vērtību, tai pašā laikā likdams pārskaatami atklā-ties padomju bērnu cildenajām īpaši-bām.

Jānovēl «Bērības» redakcijai, lai žurnāla idejiskā un mākslinieciskā li-mēņa celšanās process, kas pēdējā laikā neapšaubāmi konstatējams, gada otrajā pusē kļūtu daudz straujāks, lai mūsu republikā šis vienīgais bērnu žurnāls atbrīvotos no bālasinības, no runāšanās pusbalsi, lai tas droši un apzinīgi ienāktu padomju bērnu līksmajā, ba-gātajā dzīvē un kļūtu par jo iedarbīgu faktoru šīs dzīves pilnveidošanā.

Starptautiskais kinofestivals Karlovi Varos

Jau vairākus gadus Čehoslovākijas kurvītā Karlovi Varos notiek starptautiski kinofestivāli, kas iegūst aizvien lielāku popularitāti un ievēribu visā pasaulē.

VII Starptautiskais kinofestivals, kas šogad sarakstos Karlovi Varos no 12. jūlija līdz 2. augustam ar devīzi «Par mieru, par jaunu cilvēku, par pilnīgāku cilvēci», gan dalībnieku skaita ziņā, gan arī demonstrējamo filmu daudzuma ziņā pārspēj visus līdz šim notikušos. Tajā piedalās vairāk nekā 20 valstu kinodarbinieki ar 39 pilnmetražas, 67 vidēja garuma un īsfilmm.

Karlovi Varu iedzīvotāji un Čehoslovākijas kinematogrāfijas darbinieki sirsnīgi sagaidīja daudzus viesus. Sevīši jūsmīgi sagaidīšanu izpelnījās Padoļu Savienības delegācija, kas atveda uz Karlovi Varu labākās padoļu mākslas, dokumentālās un multiplikācijas filmas, kas laistas klajā pēdējā laikā. To skaitā ir mākslas filmas «Neatgriešanās 1919. gads», «Tarass Ševčenko», mākslas dokumentālā filma «Mēs, par mieru», dokumentālās filmas «Maskavas jaunceltnes», «Padoļu valstīju mednieki» u. c.

Ar saviem izcilākajiem pēdējā gada veikumiem festivālā piedalās Ķīnas Tautas Republikas kinematogrāfisti. Korejiešu kino darbinieki ieradusies Karlovi Varos ar vairākiem lielām dokumentālām filmām par Korejas tautas varonīgo cīņu pret amerikāņu iebrukumiem.

Ar daudzām interesantām jaunām filmām festivālā pārstāvēta tautas demokrātijas zemju kinematogrāfija. Tā, Vācijas Demokrātiskās Republikas kinematogrāfisti atveduši darbus, kuros parādīta vācu tautas cīņa par savas zemes atvēršanu, par laimīgu, mierīgu dzīvi, pret Vācijas paverdzināšanu un pārvēršanu par amerikāņu imperālistu militāru placdarmu. Cetras jaunas mākslas filmas, divas krāsainas multiplikācijas filmas un vairākus nozīmīgus dokumentālās kinematogrāfijas darbus festivālā rāda Čehoslovākijas filmu studijas. Arī Rumanijas, Ungārijas, Bulgārijas un Polijas kino mākslinieki reprezentējas ar interesantām filmām, kurās atspoguļots šo zemju tautu mierīgais radošais darbs, to sasniegumi saimniecības un kultūras celtniecībā.

Pirmo reizi Starptautiskajā kinofestivālā Karlovi Varos piedalās Mongolijas Tautas Republikas kinematogrāfisti. Viņu izcils veikums ir kopīgi ar padoļu kino darbiniekiem radītā pilnmetražas dokumentālā filma «Mongolijas Tautas Republika».

Spilgtā liecība par progresīvās kino mākslas ievērojamu uzplaukumu un nostiprināšanos dažādās kapitalistiskās pasaules zemēs ir filmas, ar kurām VII Starptautiskajā kinofestivālā pārstāvēta Francijas, Itālijas, Zviedrijas, Norvēģijas, Beļģijas, Holandes, Anglijas, Austrālijas, Indijas, Indonēzijas, Japānas un Urugvajes kinematogrāfija.

Festivāla pirmajā dienā — 12. jūlijā — tā programmas ievadījumā parādīja padoļu kinematogrāfijas meistardarbu — filmu «Neatgriešanās 1919. gads». Skatītāji vēlēja ilgus un jūsmīgus aplausus šai filmai, kurā parādīts darbaļaužu ģenialā vadība J. V. Staļina tēls.

Tajā pašā vakarā festivāla dalībniekiem un apmeklētājiem bija iespēja iepazīties ar jaunās slovaku kinematogrāfijas filmu «Laza mostas», kas stā-

ta par darbaļaužu dzīvi Čehoslovākijā pēc tautas demokrātijas iekārtas nodibināšanās.

Nākamajās dienās skatītāji ar lielu interesi un atsaucību norādījās vācu dokumentālā filmu par Vācijas strādnieku šķiras slaveno, vīrišķīgo vadītāju, nenogurstošo cīnītāju par mieru un demokrātijā — Vācijas Demokrātiskās Republikas prezidentu Vilhelmu Piku, kā arī padoļu un vācu kino darbinieku kopīgi radīto dokumentālo mākslas filmu «Mēs par mieru», kurā parādīts Vispasaules jaunatnes un studentu trešais festivāls Berlīnē, tāpat poļu filmu par jaunās rūpnīcas celšanu Cestochovā, rumāņu filmu par cementrūpnīcas darbu.

Lielu piekrišanu izpelnījās ķīniešu filma «Laimīgā Sinczjana», kurā cildināta Ķīnas plašajā teritorijā dzīvojošo tautu draudzība un komunistiskās partijas gudrā nacionālā politika. Milzu panākumus guva arī otra filma «Sarkanais karogs pār Cuiganu», kurā attēlota ķīniešu tautas varonīgā cīņa par brīvību un neatkarību. Ļoti atzīnīgi skatītāji uzņēma bulgāru filmu «Cīņu ceļš» par Bulgārijas komunistiskās partijas slaveno vēsturi.

Atzīnīgu novērtējumu izpelnījās arī ungāru mākslas filma «Kaujas kristības» — par zemnieku cīņu pret budzēm, nostiprinot kooperatīvo saimniecību, tāpat bulgāru filma «Danka», kurā attēlota audēju dzīve vecajā Bulgārijā un atspoguļotas lielās pārmaiņas, kas notika šajā zemē pēc tam, kad Padoļu Armija bija to atbrīvojusi no fašistu jūga. Lielus panākumus guva poļu mākslas filma «Pirmās dienas», kurā parādīts pašizlīdzīgas varonības apdvestais laiks, kad Polijas darbaļaudis sāka atjaunot savu kara laikā sagrauto rūpnīcu. Uzma-nību saistīja arī čehoslovaku filma «Lepnā princese» pēc Boženas Nemcovas pazīstamās pasakas, vācu filmu studijas «DEFA» mākslas filma «Ena pār salām», kas stāsta par Fareru salu zvejnieku smago un briesmu pilno darbu, par viņu sūro dzīvi, kā arī krāsainā mākslas filma «Sievietes liktenis», kurā noraksturota lielā atšķirība sieviešu likteņos amerikāņu okupētajā Rietumvācijā un brīvajā Vācijas Demokrātiskajā Republikā.

No kapitalistisko zemju kinematogrāfijas darbiem ar teicamu operatoru veikumu izceļas urugvajiešu filma «Acs vēja», kurā pastāstīts par bākas uzraugu dzīvi, ievēribas cienīgi darbi ir otra urugvajiešu filma «Sappu laupītāji», indiešu filma «Babla». Interesanta savvaļas zvēru filmēšanas tehnikas ziņā ir angļu krāsainā filma «Tur, kur nelido vanagi». Franču režisors Z. Lakombs radījis filmu par aklo dzīvi «Nakts — tā ir mana valstība».

Pirmo reizi Starptautiskajā kinofestivālā Karlovi Varos šogad piedalās Indonēzijas un Austrālijas kinematogrāfisti. Festivāla apmeklētāji ar lielu interesi noskatījās indonēziešu filmu «Kropilis», kas stāsta par bērnu bezpajumtnieku skaita pieaugšanu Indonēzijā pēckara laikā. Austrālieši atveduši uz festivālu piedzīvojumu filmu «Kapteinis Sanderbolts».

Čehoslovākijas Padoļu Savienības draudzības biedrība pagājušo svētdien noorganizēja Karlovi Varos «Miera svētkus», kuru nobeigumā brīvības kinoteātrī ap 4 tūkstošiem skatītāju demonstrēja filmu «Mēs par mieru».

Mākslas akadēmijas absolventes A. Veinbachas diplomdarbs «Bronzas lēja».

Ļeņingradas Dramas teātris Rīgā

Sinīs dienās uz viesizrādēm Rīgā ieradīsies Ļeņingradas Valsts Dramas teātris. Šis teātris nodibināts pēc izcilā boļševiku partijas un Padoļu valsts darbinieka A. A. Zdanova iniciatīvas 1942. gadā. Teatra uzdevums bija apkalpot Ļeņingradas frontes karavīrus un fašistu ielenktajā varonīgās palikušos iedzīvotājus.

Desmit gadu pastāvēšanas laikā teātris izveidojis par saliedētu kolektīvu. Līdztekus lielu pieredzi un plašu atzinību ieguvušie aktieri — Nopelniem bagātie mākslinieki, Staļina premijas laureāti V. Cestnokovam, L. Ļuboševiskim, F. Nikitinam, Nopelniem bagātajiem māksliniekiem G. Volkovai, V. Strešņevai, V. Cembergai, A. Kostričkinam, I. Bombčinskim un citiem sekmīgi darbojas arī talantīgā jaunatne, kurai virknē izrāžu uzticētas pašas atbildīgākās lomas.

No padoļu lugu Ļeņingradas Dramas teātris Rīgā rādīs D. Jegorova un G. Pobedonosceva «Trīs kareivjus», L. Doļskas «Baltais furgons» (par ģeologu-izlūku dzīvi), P. Beloborodova «Zilās lēļas saimnieku» (par korejiešu tautas brīvības cīņu) Krievu klasika pārstāvēta ar M. Gorkija lugu «Zikovi» un A. Čehova lugu «Trīs māsas». No Vakareļropas dramaturģijas rādīsīm Moljēra «Tartifus», Šekspīra «Spītnieces savaldīšanu», Sovas «Londonas pažobes» un citus darbus.

N. Kornejevs,

Ļeņingradas Dramas teātra direktors

ŠONEDĒĻ

Ļeņingradas Dramas teātra viesizrādes LPSR Akadēmiskajā Dramas teātri:

1. augustā — «Trīs kareivji». 2. augustā — «Dons Cezars de Bazans». Izrāžu sākums plkst. 20.

Sodien Kultūras un atpūtas parkā plkst. 14. lektorijā — lekcija «Latvijas PSR Tautas rakstnieks E. Birznieks-Upītis un viņa literārie darbi». plkst. 15. leļļu teātri — «Iedomošanās zāķis»; plkst. 16. lektorijā — lekcija «Sirds un asinsvadu slimības»; plkst. 17. kinoteātri «Uzvara» — «Iesācēji stadionā»; plkst. 18. lektorijā — lasītāju konference «Boļševika tēls pēckara padoļu literatūrā». Konferenci vada V. Bērce; Brīvības teātri — Muzikālās komēdijas teātra viesizrāde «Dzimtjaņu aktrise» (krievu valodā).

Sodien un 28. jūlijā Apgabala virsnieku namā PSRS Lielā teātra mākslinieku koncerts. Sākums plkst. 20.30.

28. jūlijā Rīgas kinostudijā. Skolas ielā 3a, Latvijas Padoļu rakstnieku savienības un kinostudijas radošo darbinieku sanāksme. Apspriedīs Z. Griņas scenarija libretu «Skarbā Baltija». Sākums plkst. 18.15.

Latvijas Padoļu mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

29. jūlijā Latvijas Padoļu mākslinieku savienībā lietiskās mākslas sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

Dzintaru koncertzālē simfoniskais koncerts. Piedalās Radiokomitejas simfoniskais orķestris. Dirģents E. Tons. Solists Staļina premijas laureāts M. Aleksandrovīčs. Sākums plkst. 21.

30. jūlijā Azerbaidžanas Valsts dziesmu un deju ansambļa koncerts. 31. jūlijā un 1. augustā šā ansambļa koncerti Rīgā, Filharmonijas zālē. Sākums plkst. 21.

1. augustā Latvijas Padoļu mākslinieku savienībā grafiķu sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

ANĢĻU BURŽUAZISKĀS MUZIKAS PAGRIMUMS

V. KONENS

Dažādu krāsu un formātu vāki. Dažādu izdevniecību tirdzniecības zīmes. No pirmā acu uzmetiena — šķietama žanru daudzveidība. Tā izskatās Maskavā nesen sapemtais nošu blāķis — angļu buržuaziskās muzikas visjaunākā darbi. Bet, kad iepazīsties ar saturu, kas slēpjas zem šiem daudzkrāsainajiem vākiem, rodas smaga sajūta, ka muzikas māksla Anglijā panīkst.

Ja spriež pēc šiem darbiem, Anglijas mūsdienu komponisti pilnīgi pazaudējuši izpratni par mākslas nozīmi dzīvē. Viņu muzikā nemaz nav jūtama tagadējā laikmeta elpa, tajā nav itin nekādu mākslas novatorisma iezīmju. Tā šķiet esam vienīgi visreakcionārākās modernistiskās dekadences novēlojusi provinciāla atbals.

Anglijas buržuaziskie komponisti nodevušies «jaunas tēmas» neauglīgiem meklējumiem šā vārda šauri formalistiskā izpratnē. Viņi cenšas atrast savus «jauninājumus» vai nu tāla arhaiskā, vai krogliģā, prettātiskā šenberģianismā. Bezjēdzīgi skaņu sablīvējumi melodijas vietā, ritms bez dzīvas pulsācijas, forma, kurai trūkst iekšējās loģikas, harmonijas vietā disonanses, kas spīdzina dzirdi.

Lūk, Alana Rostorna sonatīna klavierēm. Ja būtu iespējams, iepazīstoties ar muziku, aprobežoties tikai ar redzes iespaidiem vien, tad varētu pateikt: jā, tā ir sonatīna, kurai ir sonatas schemas ārējās pazīmes, un uzrakstīta tā atskaņošanai uz klavierēm. Taču, tiklīdz nošu zīmes pārvēršas skaņās, rodas mežonīga jucekļa iespaids. Komponists acīm redzot centies līdz pēdējam ierobežot visus muzikas valodas elementus. Sonatīnā nav nekā no melodiskās domas, nav neviena pilniskanīga akorda.

Mēs iepazīties arī ar Rostorna uvertīru «Jēlu krustojums». Atkal tās pašas bailes no melodijas, tas pats ritmiskais mehānisms, tišais harmonijas neistums.

Viljama Alvina divertisments fletes solo izveidots saskaņā ar senlaiku dejas svītas shēmu (introdukcija un fuga, variācijas, gavote, mizets, fināls dzīgas veidā). Savā laikā tās bija dzīvas žanra formas, kas saistījās ar zināmu notektu māksliniecisku stilu. Turpretim Alvinam tā nav pat stilizācija septiņpadsmitā gadsimta garā, bet tikai ritmiska shēma, kas aizpildīta ar formalistiskiem trikiem, kā, piemēram, ar fugu... fletes solo izpildījumā! Šajā divertismentā nav itin nekā no dzīvas muzikālas valodas. Tā nav mākslinieciska jaunrade, bet gan izmociš skaņu rebus, skaņu kombināciju nedzīva shēma...

Tam pašam scholastiskajam virzienam pieskaitāmi Elizabetes Makonē stīgu kvarteti. Attiecība starp šiem kvartetiem un īstu muziku ir apmēram tāda pati kā attiecība starp skelēta uzņēmumu, kas izdarījis ar rentģena aparātu, un portretu glezniecību. Spekulatīvi konstruētas «tēmas» izklāstītas nedzīvā, nesatricināmā kārtībā. Tas ir pēc Senberģa «recepturas» izkārtotu nošu zīmju atonāls nesakarīgs savārstījums.

Lūk, vēl instrumentālu krogļu seriālu — Roja Duglasa «Dejas karikatūras». Tas ir vienīgais no aplūkojamiem instrumentālajiem skandarbjiem, kurā figurē nosaukumi, kas saistīti ar sadzīves žanriem. Duglasa nelielle skandarbī ir tikai groteska ākstīšanās, muzikas nežēlojama karikatūra. Var atzīt, ka šā darbā nosaukums patiešām atbilst autora perversajai iecerai.

Ne labāki ir arī angļu visjaunākās muzikas vokālie darbi. Nēmsim piemēru pēc divas Viljama Buša romances ar Viljama Bleika tekstiem. Bleiks ir mākslinieks un dzejnieks, kas dzīvojis astoņpadsmitā gadsimta otrā pusē un devītpadsmitā gadsimta sākumā. Viņa vārsmas, kas stila ziņā tuvas angļu tautas dzejam, izceļas ar sirsnīgām liriskām jūtām un spilgtu tēlainību. Un, lūk, šīs vārsmas izrādījušās «pienāglošas» antimuzikālām konstrukcijām, kurām pilnīgi trūkst pat elementāru dziesmas iezīmju.

Džeralda Finzija kantātē «Dies Natalis» nav it nekā, atskaitot koraļu preludiju diezgan banālu «modernizāciju».

Angļu buržuaziskās muzikas pagrimums izpaužas arī Bendžamina Britana bērnu operā «Mazais skursteņslau-

cītājs». Šī opera domāta inscenēšanai ar bērnu līdzdalību, un acīm redzot tai bijis paredzēts uzdevums «audzināt» māksliniecisko gaumi.

Anglijā (tiesa, jau sen) radīta jaunā opera, kas iecerēta kā skolas izrāde ar skolas audzēkņu līdzdalību. Mēs te esam domājuši Henrija Persela operu «Didona un Enejs», kas vēlāk ienēma izcilu vietu pasaules operu klasikā. Septiņpadsmitā gadsimta beigās Persels radīja angļu nacionālo operu, vispārīnādams tajā savu laiku nacionālās kultūras — realistikā teātra, dzējas, tautas dziesmu un tautas deju, sadzīvē izplatītās instrumentālās muzikas — progresīvās humanistiskās tradīcijas. Persela «Didona un Enejs» kļuva par angļu muzikas kultūras augstākā uzplaukuma personificējumu.

Britena operā nav nekā no angļu muzikas kultūras klasiskajām tradīcijām. Operas darbība norisinās «idiliskajā» devītpadsmitajā gadsimtā. Puišs, kas nācis no zemnieku ģimenes, nodots kalpībā pie jauna skursteņslaucītāja, bet rātnie kungu bērni, kuru muižā notiek skursteņu slaucīšana palīdz viņam aizbēgt no jaundara saimnieka. Tāds ir operas mīļpilsoniski sentimentālais sižets.

Romanā «Mont-Oriols», kas nesaudzīgi atmako kapitalistiskās pasaules garīgo samaitātību, Mopasans ar realistikā mākslinieka gaišredzību radījis komponista dekadenta Sen-Landri tēlu. Rakstnieks līcis šim Sen-Landri pateikt monologu, kas zināmā mērā aizstādzies priekšā panīkušās, trūdošās buržuaziskās mākslas mūsdienu pārstāvju ciniskajiem nodomiem:

«... Tagad mana dzirdē ir tik izsmalcināta, tik labi attīstīta, tik piedzīvojusi, ka man jau iepatikušies pat daži nepareizi akordi, tāpat kā pazīnēm, garšas izsmalcinātība dažkārt liek nonākt līdz perversitātei. Es jau kļūstu par izvirtulu, meklēju dzirdes izjūtas, kas radītu uzbudinājumu. Jā, jā, mani draugi. Dažas nepareizas notis, — kas tā par baudi! Perversa un dziļa bauda! Kā tās savij, kāds tas ir pārdzīvojums nerviem, kā tas kutina dzirdi...»

Šie perversie centieni pēc «dzirdi kutinošiem» muzikāliem iespaidiem atrod savu, tā sakot, «teoretisko pamatojumu» mūsdienu Anglijas muzikas kritiķis izteicēnos. Mīnēsim īsu citātu no diezgan tipiskas recenzijas par tā paša Britana jauno operu «Billijs Bēds», kas nesen inscenēta Londonā. Lūk, kā novērtē «Times» recenzents jaunās operas muzikālo saturu: «... Opera sākas ar akordu, kam pamatā likta notis si bemol un kas pārbīvēts ar nebudāmām kombinācijām... Tirāls si saduras ar si bemolu... Jūsno recenzijas autors. Un tālāk: «Klagarta monologā valdzina la bēdola sadursmes ar si bemolu un sol bemolu...»

Kā augstāko cildinājumu operāl kritiķis uzskata par vajadzīgu izteikt savu sajūsmu par to, ka partitūrā vienā laidā sastopamas muzikālās frazes, kas ir «paralelu sekundu virknes». «Operas stichija, — raksta viņš, — ir sekundas, lielās un mazās» («Times», 1951. gada 7. decembris).

Angļu mūsdienu buržuaziskajā muzikā trūkst galvenā, ko prasa māksla, — idejiskuma, humanitātes, skaistuma. Tās ritmiskajā mehāniskumā un izkropļotajās harmonijās, tās formalismā un kosmopolitismā ir kaut kas dziļi naidīgs tautai.

Mēs zinām, ka formalistiskās krogības, kas piemīt vairāku Anglijas mūsdienu buržuazisko komponistu jaunradei, nevar raksturot visu angļu komponistu radošo seju. Mūsdienu Anglijā ir komponisti, kas neļaujas dekadentiskās modes lētajiem «vīlīnājumiem» un cenšas ietvert savā muzikā nacionālās mākslas progresīvās idejas. Pietiks, ja šeit pieminēsim tādus komponistus kā R. Voān-Viljamsu, A. Baksu, A. Bušu, B. Stīvensu u. c., kuru darbi nesarauj saites ar klasiskajām tradīcijām, ar mākslas tautisko pamatu. Un, protams, angļu tauta arī nosodīs krogliģo, perverso triku taisīšanu, no kuras pārtiek un ar kuru kavē laiku garā tukšie mūsdienu buržuazijas pārstāvji, un atbalstīs tos māksliniekus, kas atsauksies uz tās garīgajām prasībām.

(No žurnāla «Sovetskaja muzika»)

H. Fasta romana «Brīvības ceļš» dramatisējuma finals Jelgavas Dramas teātra uzvedumā.